

Julie Coleman

Angol szleng- és tolvajnyelvi szótárak*

Meghatározások

A szlengszótárak szerkesztői gyakran utalnak arra, mennyire nehéz eldönteni, hogy egy szó a szlenghez tartozik-e (pl. GREEN 2005: vii). Amit az egyik szótár-író szlengnek minősít, azt a másik bizalmasnak, zsargonnak vagy tájnyelvinek tekinti. Ráadásul a *szleng* terminus jelentése, más szakszókéhoz hasonlóan, változott az idők folyamán, s ez tovább nehezíti a szlengszótárak történeti vizsgálatát.¹ Még ha a címkét következetesen használják is, a kifejezések mozgó célpontok, megjósolhatatlan, hogyan mozognak a különböző nyelvi rétegek között. A kategorizálás zűrzavara kiterjed magukra a szlengszótárakra is, és ezt a piac hatása még tovább súlyosbítja. Még akkor is, ha a szerzők pontos címet adnak munkájuknak (játsszunk csak el a gondolattal, hogy írok egy *Komputerzsargon szótár*-at — előfordulhat, hogy a marketingosztály, hogy szélesebb vásárlókört célozhasson meg, olyan új címmel jelenteti meg, mint például *E-szleng! A 21. század szótára*, amelynek alig van köze a szótár eredeti tartalmához). Ezenkívül a *szleng* szó használatának módjában nemzeti különbségek is felfedezhetők. Gyakran a nyelvjárási szótárakat — különös tekintettel Amerika, Írország és Skócia dialektusaira — regionális szlengszótárként forgalmazzák (pl. SIMPSON 2004). Az ausztrál angol szótárakat a könyvesboltok és a könyvtárak rendszeresen szlengszótárként kategorizálják, függetlenül a bennük megjelenő nyelvi rétegektől.

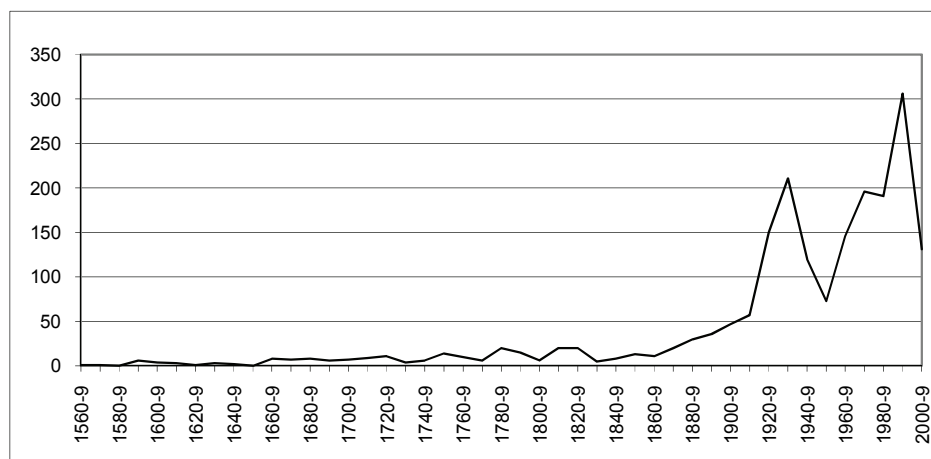
Mivel az évszázadok során a különböző szerzők meglehetősen nagy rugalmassággal bántak a terminológiával, tisztáznunk kell, pontosan mit jelentenek számomra azok a kifejezések, amelyeket használni fogok. A bizalmas angol informális, főleg beszélt nyelv, de lehet írott is, például egy gyorsan odavetett fel-

* Az itt közölt írás JULIE COLEMAN *Slang and Cant Dictionaries* c. tanulmányának (In: COWIE, A. P. szerk.: *The Oxford History of English Lexicography. Volume II. Specialized Dictionaries*. Oxford : Clarendon Press, 2009. 314–336) kötetünk számára átdolgozott, bővített változata. Magyar kiadását az Oxford University Press (<http://www.oup.com/>) engedélyezte.

¹ Lásd az *Oxford English Dictionary* (OED) meghatározását: *slang*³ **1a.** „Speciális szókincs, melyet csekély műveltségű vagy rossz hírű személyek használnak, alacsonyrendű vagy közönséges beszéd” (1756 és 1839 közötti hivatkozások), **1b.** „Egy bizonyos hivatás vagy foglalkozás speciális szókincse vagy frazeológiája; valamely társadalmi osztály vagy időszak tolvajnyelve vagy zsargonja” (1801–1872) és **1c.** „Nagyon bizalmas jellegű nyelv, amely a művelt sztenderd beszéd szintje alatt helyezkedik el, és vagy új szavakból, vagy pedig speciális értelemben használt köznyelvi szavakból áll” (1818–1976) (*OED Online*).

jegyzés vagy internetes üzenet esetében. A nyelvjárási kifejezéseket, melyeket általában helyi akcentussal, nyelvtani és szintaktikai jegyekkel kapcsolnak össze, széles körben és gyakran hosszú ideig használják. A szlengkifejezések jellemzően, de nem szükségszerűen rövid életűek. Gyakran olyan jól behatárolható csoportokhoz tartoznak, mint amilyen a tinédzserek, a katonák, a diákok, vagy bizonyos divat- illetve zenei irányzatok rajongóinak közössége. A zsargon szakmaibb és néha hivatalosabb, mint a szleng, és olyan jól behatárolható foglalkozásokra vagy érdeklődési kör szerinti csoportokra korlátozódik, mint például az orvosok, a számítógép-programozók vagy a vasútmodellezés rajongói. Előfordulhat, hogy egy szakma a zsargonkifejezések jelentését állandósultnak tekintti, de azok akár gyorsan változhatnak is a technikai fejlődés következtében. Némely lexikográfus különbséget tesz szakszleng és zsargon között, mások azonban nem tudják vagy nem akarják a két kategóriát megkülönböztetni. A tolvajnyelv (angolul *cant*) a társadalom periferiájára szorult csoportok titkos nyelve: koldusoké, prostituáltaké, drogosoké és mindenféle bűnözőké. A tolvajnyelv korai leírói azt állították, hogy az ártatlan kívülállók megtévesztésére hozták létre. Ezzel szemben MAURER (1950: 179) határozottan amellett érvel, hogy ez a nyelvváltozat a bűnözői közösségen belül a csoportidentitást fejezi ki, és csak akkor használják, ha a beszélők biztosak benne, hogy mások nem hallják őket. A tolvajnyelv közelebb áll a zsargonhoz, mint a szlenghez, de régi hagyománya van annak, hogy a szótárakban együtt kezelik a tolvajnyelvet és a szlenget.

A legtöbb általános szótárban találkozhatunk szlengkifejezésekkel, elsősorban olyanokkal, melyek a jelentések vagy a mindennapi tapasztalatok bizonyos területeire koncentrálnak. Bár attól még, hogy egy szótárban sok szexre vonatkozó szlengszó van, nem lesz még a szexre vonatkozó kifejezések szótára szlengszótár (pl. CARY 1916). Hasonlóképpen, bár sok szlengkifejezést használnak a sportban, a lóversenyzés kifejezéseinek szótára, melyet jó eséllyel lóversenyszlengszótárként forgalmazznak, a szlengnél valószínűleg jóval szélesebb spektrumot ölel fel (pl. WALLISH 1989). Tanulmányom céljainak megfelelően a szótárak címeivel szemben előnyben részesítem saját szlengszótár-definícióm, hogy kizárhassam a bizalmas nyelv, a zsargonok, a dialektusok, továbbá az angol nyelv nemzeti változatainak szótárait, csakúgy mint a tematikus szótárakat. Azért kell ezeket a kitételeket szigorúan alkalmaznom az utóbbi idők szótártermése esetében, mert a nagyközönséget megcélzó szótárak száma az utóbbi időben látványosan növekszik. Saját adatbázisomat alapul véve — melyben nyilván nem szerepel számos új kiadás — az 1970-es és 1980-as években több mint 200 tolvajnyelvi és szlengszótár vagy glosszárrium jelent meg, az 1990-es évek során pedig már több mint 300. A XXI. század első évtizedében a szlengszótárak száma csökkenő tendenciát mutat, amiért — legalábbis részben — az online szlenglexikográfia elterjedése a felelős (lásd később).



1. ábra: Az 1569 és 2009 között megjelent szlengszótárak

A tolvajnyelvi és a szlengszótárírás kezdetei

A tolvajnyelvi és a szlengszótárírás áttekintését célszerű a tolvajnyelvi munkákkal kezdeni, mert — B. E. (kb. 1698) kivételével — úgy tűnik, hogy GROSE (1785) előtt nemigen gondolt senki a szleng dokumentálására. Habár tolvajnyelvre vonatkozó szakmunkákat korábban is publikáltak, az első angol nyelvű kiadvány, amely tolvajnyelvi kifejezéseket tartalmazó glosszáriumot is magába foglalt, THOMAS HARMAN *Caveat or Warening for Commen Cursitors* [Óvás és figyelmeztetés egyszerű törvényszéki írnokok számára] c. műve (1567) volt. A szócikkeket jelentés szerint rendezte el a szerző, folytatva ezzel a késő középkori kétnyelvű glosszáriumok hagyományait (STARNES–NOYES 1946: 198–199). A glosszárium így kezdődik:

Nab, a head.	<i>Nab</i> , fej
Nabchet, a hat or cap.	<i>Nabchet</i> , kalap vagy sapka
Glasyers, eyes	<i>Glasyers</i> , szem
a smelling chete, a nose.	<i>a smelling chete</i> , orr
gan, a mouth	<i>gan</i> , száj

(HARMAN 1567).

A gazdasági válság idején megjelenő *Caveat* figyelmeztette az olvasókat arra, hogy ne dőljenek be az utazgató vagabundok ártatlan hazugságainak és szélhámosságainak. HARMAN szólistáját az alatt az idő alatt gyűjtötte, amikor bíróként dolgozott, s műve egy bizonyos lexikográfiai hagyomány kiindulópontjává vált, hatása sok évszázadig érezhető volt. Egy generációval később THOMAS DEKKER többé-kevésbé változatlan formában és az eredeti szerző nevének feltüntetése nélkül — újra kiadta a listát *Bellman of London* [A londoni kikiáltó] c. rendkívül sikeres pamfletjében. RICHARD HEAD kiegészítésekkel bevette az anyagot *Eng-*

lish Rogue [Az angol csavargó] (1665) és *The Canting Academy* [Tolvajnyelvi akadémia] (1673) c. munkáiba. HEAD volt az első tolvajnyelvi és szlengszótár-író, aki művében az angol kifejezéseket ábécésorba rendezte, abból kiindulva, hogy olvasóit nem csak a tolvajnyelvi kifejezések megértése, de használata is érdekelheti. Kiemelkedő regényírók és filmrendezők, mint például Walter Scott, Bernard Cromwell és Martin Scorsese használták fel a tolvajnyelvi és szlengszótárak anyagát bűnözők közötti korhű dialógusok megírásához.

Az első önálló nemsztenderd angol szótár B. E. *New Dictionary Ancient and Modern of the Canting Crew* [kb. A régi és a modern tolvajnyelv új szótára] (1689 k.)² c. műve, amely tartalmazott tolvajnyelvet és szlenget, valamint zsargont, bizalmas kifejezéseket és olyan új szavakat is, amelyek London nyüzsgő kereskedelmi központjaiban keletkeztek. Megfigyelt finom jelentésárnyalatokat, és saját művének összeállítása során felhasználta számos korábbi tolvajnyelvi gyűjtemény anyagát. B. E. volt az első szlenglexikográfus, aki bizonyos mértékig idézeteket is felvett művébe, s ahol lehetséges volt, az etimológiát is megadta:

<i>Cank</i> , c. Dumb. <i>The Cull's Cank</i> , c. the Rogue's Dumb.	<i>Cank</i> , Néma. <i>The Cull's Cank</i> , a szélhámos néma.
<i>Canterbury</i> , a sort of a short or Handgallop; from the Road leading to that famous City (of Kent) on which they Ride (for the most part) after that manner.	<i>Canterbury</i> , egyféle rövid vágta vagy galopp, a híres <i>kenti</i> városba vezető úton legnagyobbbrészt ily módon utaznak.

(B. E. 1698 k.)

Bár B. E. szótára messze túlmutat a pusztá tolvajnyelv feldolgozásán, a későbbi lexikográfusok mégis a szótárában fellelhető tolvajnyelvi szavakat vették kölcsön, és másolták át saját műveikbe. Ilyen szerzők voltak például a *New Canting Dictionary* [Új tolvajnyelvi szótár] (1725) összeállító, ezt adaptálta BAILEY (1759), és ezek a szavak kezdtek önálló életet élni a *Bampfylde-Moore Carew élete* (pl. ismeretlen szerző 1750 körül) számos kiadásában. A XIX. század legvégéig a *Carew*-glosszáriumokban cigány nyelviként tüntettek fel sok kifejezést, amelyeket HARMANig lehet visszavezetni. Nem ez volt az egyetlen időszak a tolvajnyelvi és szlengszótárírás történetében, amikor a pontosság engedett a kereskedelmi érdekek nyomásának.

Számos kisebb tolvajnyelvi glosszáriumot jelentettek meg a XVIII. század során. A bűncselekmények száma emelkedett, a bűncselekményektől való félelem pedig fokozódott. A rendőrség amatőr és alkalmatlan volt, de az emberek szabadságuk korlátozásaként értékelték a szigorúbb rendőri fellépést, így a parlament az elrettentésre koncentrált, és egyre keményebb törvényt hozott. Jó

² Ezt megelőzően a tolvajnyelvi glosszáriumokat terjedelmesebb művek függelékeként publikálták.

útra tért és elítélt gonosztevők valamint vállalkozó szellemű bértollnokok húztak hasznot a kriminalitás iránti széles körű érdeklődésből azáltal, hogy valós vagy vélt illegális vállalkozásokat bemutató beszámolókat dobtak piacra. Többhöz tolvajnyelvi szólistát is mellékeltek. Egyesek újból kiadták az előző századokban megjelentetett anyagokat, mások pedig nyilvánvalóan az igazi, korabeli nyelvhasználatot dokumentálták. Nincs itt arra hely, hogy valamennyit megemlítsük, de különösen sikeres volt a *Discoveries of John Poulter* [John Poulter felfedezései] című, számos kiadást megért mű.³

Ugyanúgy mint B. E. szótára, GROSE *Classical Dictionary of the Vulgar Tongue* [A vulgáris nyelv klasszikus szótára] (1785) c. munkája is tartalmaz szleng-, tolvajnyelvi, obszcén valamint kisebb számban bizalmas és tájnyelvi kifejezéseket. Három kiadás jelent meg a neve alatt, ezek közül egy már halála után. Bevezetőjében GROSE hangsúlyozza, hogy műve történeti szótár, de az egyes szócikkeken belül ritkán adja meg a használat idejét. Az idézetekben néha utal arra, hogy egy kifejezés már nem használatos, de ezt az információt nem adja meg következetesen minden esetben. Előszavában és az egyes szócikkeken belül szótárát tudományos munkának igyekszik feltüntetni.

<p>TO CAROUSE, to drink freely or deep, from the German word expressing all out.</p> <p>SIR JOHN, the old title for a country parson, as Sir John of Wrotham, mentioned by Shakespear [<i>sic</i>].</p>	<p>TO CAROUSE, önfeledten vagy nagy kortyokban iszik, a <i>teljesen ki</i> jelentésű német szóból.</p> <p>SIR JOHN, vidéki lelkész régi címe, mint ahogy Shakespear (!) említette Sir John of Wrothamet.</p>
---	--

(GROSE 1785)

GROSE nyilvánvalóan ugyanúgy mulatott témáján, mint az olvasói:

<p>COFFEE HOUSE, to make a coffee-house of a woman's ****, to go in and out and spend nothing.</p>	<p>COFFEE HOUSE, kávéházat csinál egy nő *****jából, ki-be járkál, és nem költ semmit.</p>
--	--

(GROSE 1788)

GROSE szótárát POTTER (1797) kisajátította, később *Lexicon Balatronicum* (Név nélkül 1811) címen újították fel, ez utóbbi pedig később *Bang-up Dictionary* [Menő szótár] (Név nélkül 1812) címmel jelent meg. EGAN (1823) GROSE művének kiadásához a *Lexicon Balatronicum*-ot vette alapul, és alig bővítette forrását. Néhány öt követő, történeti szlenget feldolgozó szakíró még csak nem is hivatkozik GROSE-ra. Bár utóbbinak nem sikerült elérnie, hogy a szlengszótárírást szélesebb körben elfogadtassa, bebizonyította, hogy nemcsak lehetséges, de még potenciálisan hasznot is hozhat ez a műfaj.

³ A korai tolvajnyelvi és szlenglexikográfia részletesebb bemutatását lásd GOTTI (1999) és COLEMAN (2004a, 2004b) műveiben.

Ugyanabban az évben, amikor EGAN újra kiadta GROSE szótárát, megjelent JON BEE *Slang. (A Dictionary of the Turf)* [Szleng. (Lóversenyszótár)] c. munkája is. Ez sokkal eredetibb mű, mint az EGANÉ, elsősorban a sportszlengre fókuszál, de nem igazán lehet színvonalas vagy tudományos igényű műnek nevezni:

Jemmy (bloody)—a sheep’s head; so called from a great dealer in these delicious *morceaux*, Jemmy Lincomb, who lived near Scotlandyard, and who, from his occupation, would necessarily be bedaubed with blood. His customers mostly addressed him with ‘B—Jemmy, bring us a b—y head, and lend us von o’ your b—shlivers, — mine’s at my uncle’s.’ *Jemmy*. ‘Now, gemmen, there you are, in a pig’s whisper, if you wants it viping, vy there’s the bitch ye know.’ And the legend adds, that a she-dog’s shaggy back served for knife-cloth to his dainty guests. We never *saw it done*, though there was the canine means of cleanliness.

Jemmy (bloody ’véres’) — juhfej; a Scotlandyard közelében élő, és ezen ízes darabokat árusító Jemmy Lincomb-ról kapta a nevét, aki foglalkozásából adódóan szükségszerűen csupa vér volt. A vevők többnyire azt mondták neki „V—Jemmy, hozzá’ egy v—s fejet, és aggyá’ köcsön egy bököt is, az enyém a bácsikámná’ maradt.” *Jemmy*. „Uraim, enné’ jobbat nem kaphatnának, és ha azt akarják, hogy csillogjon, hát ott a szuka.” És a legenda szerint egy nöstény kutya bozontos hátsófelébe törölhették a késüket a finnyás vendégek. Ez volt a tisztaság kutya módra, bár mi sosem láttuk a saját szemünkkel.

(BEE 1823)

JOHN CAMDEN HOTTEN (1859) — talán a lexikográfia modern, filológiai megközelítésének hatására — minden elődjénél magasabb mércét állított fel. Megkísérelte feldolgozni mind a régi, mind a korabeli szlengkifejezéseket, és igyekezett felkutatni, s ahol csak lehetséges idézetekkel illusztrálni az etimológiákat:

COVE, or COVEY, a boy or man or any age or station. A term generally preceded by an expressive adjective, thus a “flash COVE,” a “rum COVE,” a “downy COVE,” &c. The feminine, COVESS, was once popular, but it has fallen into disuse. Originally ancient cant (temp. Henry VII.), COFE, or CUFFIN, altered in Decker’s time to COVE. See *Witts’ Recreations*, 1654; “there’s a gentry-COVE here,” *i.e.*, a gentleman. Probably connected with CUIF, which, in the North of England, signifies a lout or awkward fellow. Amongst Negroes, CUFFEE.

COVE vagy COVEY, bármilyen korú és állású/rangú fiú, férfi. A szót általában valamilyen kifejező melléknév előzi meg: „flash COVE” [tolvaj], „rum COVE” [pénzes fickó], „downy COVE” [dörzsölt fickó] stb. Női alakja COVESS, valamikor népszerű volt, de ma már nem használatos. Eredetileg ősi (VII. Henrik korabeli) tolvajnyelvi szó, *cofe* vagy *Cuffin*, Decker idejében változott *cove* alakúvá. Lásd *Witt: Recreations* [Kikapcsolódás], 1654: „itt van egy köznemes úr (gentry-COVE), azaz gentleman”. Valószínűleg kapcsolatban van a CUIF szóval, mely Észak-Angliában faragatlan, furcsa fickót jelöl. Négerek közt a szó alakja CUFFEE.

(HOTTEN 1874)

Valójában GROSE-hoz hasonlóan HOTTEN is sokat merít korábbi forrásokból, gyakran támaszkodik bizonyítékként a nemsztenderd nyelv irodalmi megjelenési formájára (ld. COLEMAN 2008, 1. fejezet). Mivel ezek közül az irodalmi művek közül több régebbi glosszárúmban talált anyagokat vesz át, az adatok megbízhatósága kétséges. HOTTEN szótára öt kiadást ért meg, az utolsó már halála után jelent meg. 1925-ig többször újra kiadta a Chatto és Windus.

A XIX. század vége felé HOTTEN dominanciája kezdett megrendülni a szlengszótárak piacán. Az idézeteket véletlenszerűen tüntette fel, etimológiai gyakran pusztán spekulációk voltak. Minden új kiadásban arra kérte olvasóit, hogy küldjenek neki helyesbítéseket és kiegészítéseket, amelyeket ő majd hozzáilleszt a meglévő szócikkekhez. Ennek következtében egyes szócikkekbe számos egymásnak ellentmondó etimológia került, anélkül, hogy a szerző utalt volna arra, melyik is az elfogadható. Ezt a szótárt nyíltan a piacnak szánták, és a tudományosság látszatának köszönhetően nagy közönségsikert aratott. Hibái ellenére máig sokan használják.

Az összehasonlító és történeti szlengszótárírás

A XIX. század vége felé számos nagyhatású összehasonlító szlengszótárt publikáltak (ld. COLEMAN 2008, 2. fej.). BAUMANN *Londonismen* [Londonizmusok] (1887) c. műve angol szleng- és tolvajnyelvi kifejezéseket tartalmazó szótár, amely a jelentéseket németül határozza meg, és a címszavakat német kifejezésekkel veti össze. Például:

public le(d)ger ... [Haupt-buch] old Cant: Straßenhure.

sandboy ... [Sandträger] sprichwörtlich: as jolly as a ~ (= as merry as a grig) so fidel wie ein Schneekönig, kreuzfidel, puppenlustig

public le(d)ger ... [Főkönyv] régi tolvajnyelv: Utcalány.

sandboy ... [Homokhordó] közmondással szólva: as jolly as a ~ (= as merry as a grig) [vidám mint a ~ (= vidám, mint a tücsök 'nagyon jókedvű')] madarat lehetne vele fogatni, nagyon vidám, jókedvű

(BAUMANN 1887).

PARTRIDGE (1933: 104) dicséri BAUMANN-t, „szócikkei választékosak és szabatosak, definíciói mintaszerűen pontosak, és a közegre való utalások is megbízhatók és hasznosak.” Ugyanabban az évben jelent meg ALBERT BARRÈRE *Argot and Slang* [Argó és szleng] c. munkája, ami francia szlengkifejezéseket határoz meg angolul, és megadja az angol megfelelőiket. Például:

Gréer (naval), se —, *to dress oneself*, “to rig oneself out.”

Larder (obsolete), *to have connection with a woman*, “to dille, to screw.”

Gréer (tengerész) —, *felöltözik*, „kiöltözik, kicsípi magát.”

Larder (elavult) —, *kapcsolata van egy hölgygel*, „megkefél.” Terme libre,

Terme libre, qui signifie, faire le déduit, se divertir avec une femme. — LE ROUX, *Dict. Comique*.

qui signifie, faire le déduit, se divertir avec une femme [Szabados kifejezés, amelynek jelentése enyelegni, elszórakozni egy nővel]. — LE ROUX, *Dict. Comique* [Komikus szótár].

(BARRÈRE 1887)

Bár az angol szlenggel foglalkozó későbbi szótárírók gyakran hivatkoznak rájuk, ezek a szótárak nem különösebben segítik a mindennapi tájékozódást. Az angol szavakat csak úgy lehet azonosítani BARRÈRE művében, ha kikeressük az összes francia megfelelőt, miközben BAUMANN többnyire német szinonimákat ad meg, és nem határozza meg a jelentésüket.

Két évvel *Argot and Slang* c. művének megjelenése után BARRÈRE CHARLES LELAND-nal közösen megjelentette az *A Dictionary of Slang, Jargon, and Cant* [A szleng, a zsargon és a tolvajnyelv szótára] (1889–1890) első kötetét. Érdeemes ezt összevetni JOHN FARMER és WILLIAM HENLEY *Slang and its Analogues. Past and Present* [A szleng és analógiái. (Tegnap és ma)] (1890–1904) c. művével, hogy lássuk, miért hivatkoznak ez utóbbira sokkal gyakrabban. Az **M** betű elején BARRÈRE és LELAND szótárában a következő szócikkpár található:

Marble (American), also *marvel*. To bound, bounce, or run along. From a boy's marble thrown along a sidewalk, which, if properly propelled, will proceed to an incredible distance. Marbles are also vulgarly called *marvels* in Philadelphia, as in Suffolkshire.

Marbles (common), furniture, movables.

I can't git the 'ang of his lingo; his patter's all picter somehow, and wot he quite means by Calf, mate, I dunno no more than a cow.

But the Scapegoat, that's him, I suppose, and he looks it; it's rough, as he says;

No *marbles*, no lodging, no grub, and that sort o' thing for days!—*Punch*

Marble (amerikai) *marvel* [pattog, elszalad] alakban is. Ebből keletkezett: ha egy fiú üveggolyóját megfelelőképpen gurítja el a járdán, elképesztő távolságra tud elgurulni. Philadelphiában (Suffolkshire-höz hasonlóan) közönségesen *marvel*-nek mondják.

Marbles (gyakori) bútor, ingóság.

Nem értek semmit a hadovájából, és hogy mit akar mondani azza', hogy *Calf*, dunsztom sincs arról', haver].

De hát ő a bűnbak, azt hiszem, és úgy is néz ki, durva, ahogy mondja:

Nincs bútor, nincs lakás, nincs kaja meg ilyesmi, napokig! — *Punch*

Ugyanez a szópár a *Slang and its Analogues*-ban:

MARBLE (or **MARVEL**), *verb.* (American).—To move off; TO ABSQUATULATE (*q. v.*).

MARBLE (vagy **MARVEL**) *ige* (amerikai) Elhurcolkodik, elhordja magát; TO ABSQUATULATE ['szedi a sátorfáját'] (*q. v.*).

MARBLE-ARCH, *subs.* (venery).—The female *pudendum*. For synonyms see MONOSYLLABLE.

MARBLES, *subs.* (common).—1. Furniture; moveables. MONEY AND MARBLES = cash and effects. [From Fr. *meubles*]. Hence, any substantial *quid pro quo* [sic].

ENGLISH SYNONYMS. Belongings; household gods; lares and penates; moveables; sticks; sprats; slows; traps.

FRENCH SYNONYMS. *Le bahut* (popular = large dresser); *le bazar* (prostitutes); *du fourbi* (popular).

1867. A. TROLLOPE, *Claverings*, ch. xxx. And you may be sure of this, she won't get any money from me, unless I get the MARBLES for it.

2. (old).—Syphilis; FRENCH GOUT. (*q.v.*).

1592. R. GREENE, *Theeves Falling Out* [Harl. Misc., viii. 392]. Look into the spittle and hospitals, there you shall see men diseased of the French MARBLES, giving instruction to others.

1592. R. GREENE, *Quip for Upstart Courtier* [Harl. Misc., vi. 406]. Neither do I frequent whore-houses to catch the MARBLES, and so grow your patient.

3. (venery).—The *testes*. For synonyms see CODS.

MARBLE-ARCH főnév (érzéki) — Női szeméremtest. Szinonimáért lásd MONOSYLLABLE ['női hüvely'].

MARBLES (gyakori) — 1. Bútor, ingóság. MONEY AND MARBLES = pénz és tulajdon. (A francia *meubles* szóból.) Ebből adódóan bármilyen jelentősebb ellenszolgáltatás (sic).

ANGOL SZINONIMÁK: Belongings; household gods; lares and penates; moveables; sticks; sprats; slows; traps.

FRANCIA SZINONIMÁK: *Le bahut* (népnyelvi = nagy komód); *le bazar* (prostituáltak); *du fourbi* (népnyelvi).

1867. A. TROLLOPE, *Claverings* [Fecsegés] xxx. fej. És afelől biztos lehetsz, semmi pénzt nem kap tőlem, ha csak cserébe meg nem kapom az ingóságokat.

2. (régies) — Szifilisz; FRANCIA BAJ. (*q.v.*).

1592. R. GREENE, *Theeves Falling Out* [A tolvajok lelépnek] (Harl. Misc. viii. 392) Nézz csak körül a kórházakban, azt látod majd, hogy francia bajban szenvedő emberek utasítgatnak másokat.

1592. R. GREENE, *Quip for Upstart Courtier* [Furcsaságok feltörekvő udvaroncok számára] (Harl. Misc. vi. 406) Kuplerájba se járok, hogy elkapjam a francia bajt, így növelvén az ön betegei számát.

3. (érzéki) — Herék. Szinonimáért lásd CODS [herezacskó].

A *Slang and its Analogues* c. mű hét kötetben jelent meg, majdnem kétszer annyi szócikk van benne, mint az *A Dictionary of Slang* két kötetében. Mindkét műben sok a bizalmas nyelvi kifejezés valamint a különböző szakmákra — például nyomdászatra vagy szabászatra — vonatkozó adat.

Számos nyilvánvaló különbséget figyelhetünk meg a két szótár között. Az *A Dictionary of Slang* definíciói és idézetei hosszabbak; a *Slang and its Analogues* meghatározásai tömörebbek, több, de rövidebb idézetet tartalmaz, a datálás és a bibliográfiai hivatkozások pontosak. A *Slang and its Analogues* címszavai szá-

mozott definíciókat tartalmaznak, melyek az összetételekkel, derivátumokkal és kifejezésekkel együtt a *Dictionary of Slang* szótárban valószínűleg új szócikként jelennének meg. FARMER és HENLEY határozottan több kereszthivatkozást vesz be művébe. Mindkét szótár történeti perspektívája mellett összehasonlító információt is közöl. Bár ezt az elvet egyik szerző sem viszi következetesen végig, a *Slang and its Analogues* c. műbe több európai nyelvből került példaanyag. BARRÈRE és LELAND sokkal több etimológiai információt közöl, mint FARMER és HENLEY, de ez nem minden esetben szolgál előnyükre.

Bár majd fél évszázadig ez volt a legmegbízhatóbbnak tartott történeti szlengszótár, a *Slang and its Analogues* eredetileg csak kis példányszámban jelent meg, kizárólag előfizetők számára. Ennek ellenére FARMERnek be kellett perelnie megdöbben kiadóját, hogy érvényt szerezzen a szerződésnek (ATKINSON 2003: xvi). Ahogy a szótárírásban általában, a tudományos igényű történeti szlengszótár szerkesztése sokkal költségesebb és időigényesebb annál, mint amit az eladások indokolnának, ezért FARMER minden igyekezetével állandóan pénzt próbált szerezni, hogy finanszírozhassa a munkát (ld. COLEMAN 2008, 3. fej.).

A WENTWORTH és FLEXNER-féle *Dictionary of American Slang* [Az amerikai szleng szótára] 1986-os kiadásának előszavában CHAPMAN PARTRIDGE-ot így méltatja: olyan magasan álló csillag ő a lexikográfia egén, hogy a többiek csak vágyakozhatnak arra, amit ő elért (CHAPMAN 1986: ix). PARTRIDGE saját művét, a *Dictionary of Slang and Unconventional English* [A szleng és a nemkonvencionális angol nyelv szótára] c. szótárt FARMER és HENLEY *Slang and its Analogues* c. munkája átdolgozott kiadásaként mutatja be. PARTRIDGE egész élete során bővítette szótárát (tulajdonképpen már az első kiadáshoz is fűzött kiegészítést), melyet halála után a Routledge jelentetett meg számos bővített kiadásban (ld. COLEMAN 2010a, 1. fej.). A kilencedik kiadás, amely PARTRIDGE neve alatt jelent meg, és — ha jobban megnézzük — valójában egy teljesen új szótár, csupán „az elmúlt hatvan évre” koncentrált (DALZELL-VICTOR 2006: iii), ugyanakkor az amerikai szlengre is kiterjed. Ahogyan a nagy Oxford-szótár (OED) — az Oxford-szótárak flottájának zászlós hajója — profitál az együttműködésből, úgy PARTRIDGE szótárának hatására sorra jelentek meg a kéziszlengszótárak és a rövidebb kiadványok (ld. PARTRIDGE 1961).

PARTRIDGE általában csak egy-egy idézetet közöl példaként, a használati kört általánosságban adja meg, olyan kifejezésekkel utalva rá, mint: XIX–XX. század, vagy megkísérli a stílus és az időszak részleteit rövidítésekkel megvilágítani (pl. „from ca. 1780, ob.: s. >, ca. 1870, coll.” [kb. 1780 óta, elavuló: szleng > kb. 1870, bizalmas]). Nem mindig világos, hogy mi támasztja alá ezeket az állításokat.

boodle. Bribe(ry), illicit spoils, political perquisites, profits quietly appropriated, party funds — all these are *boodle*. Orig. (1858: Thornton) **boodle** 'zsarolás, jogtalanul szerzett előny, politikusok mellékese, csendben eltulajdonított profit, párt pénz' — ez mind *boodle*. Eredete (1858: Thornton)

U.S.; anglicised ca. 1890; in C. 20, coll. Hence, money in general, with no reference to the illicit: coll.; orig. (–1888) U.S.; > gen. in England ca. 1900, but this sense has remained s. ...

amerikai angolba átment kb. 1890 körül, a XX. században már biz. Ettől kezdve a szó csak pénzt jelent, nincs benne, hogy tiltott: biz; eredet (–1888) USA; Angliában kb. 1900-tól általános, de ebben az értelemben szleng maradt.

(PARTRIDGE 1937)

Vessük ezt össze a legutóbbi kiadással:

boodle *noun*

1 profits appropriated quietly, and usually illegally *US, 1858* [five citations: 1950–1981]

2 a fake bankroll used in confidence swindles *US* [one citation: 1985]

3 a package of snacks *US, 1900* [one citation: 2003]

boodle főnév

1. diszkréten és általában jogtalanul eltulajdonított profit *USA, 1858* [5 idézet] 1950–1981]

2. szélhámoság során használt hamis bankjegyeköteg *USA* [1 idézet; 1985]

3. egy csomag rágcálnivaló *USA 1900* [1 idézet; 2003]

(DALZELL–VICTOR 2006)

Az új kiadást bizonyára világosabbnak, naprakészebbnek, objektívebbnek és sokkal informatívabbnak találják a szótárhasználók, mint PARTRIDGE saját szótárát, de akit a háború előtti szleng érdekel, annak elő kell vennie a korábbi kiadásokat.

MAURER (1951) PARTRIDGE szemére veti, hogy kritika nélkül támaszkodik a korábbi glosszáriumokra. Kétségtelen tény, hogy jó néhány forrása ellenőrizhetetlen (ld. COLEMAN 2011b). Például:

M.I.K. Go ahead and eat it!: domestic c.p.: late C. 19-20. I.e. **more in the kitchen**: contrast **f.h.b.** (F.W. Thomas, private letter, 1939)

M.I.K. Rajta, egyed! Otthoni használat késő XIX., illetve XX. század Ebből rövidítve: **more in the kitchen** [van több a konyhában]; vesd össze **f.h.b.** (F. W. Thomas, magánlevél, 1939)

(PARTRIDGE 1949a)

Úgy tűnik, más szócikkekhez hasonlóan PARTRIDGE itt is meg nem erősített adatot fogad el annak bizonyítására, hogy nemcsak levelezőtársa hallotta vagy használta a kifejezést, hanem az hosszabb időn keresztül széles körben volt használatos.

Most, hogy az internet számos bizonyítékot szolgáltat a szleng használatára, egyetlen szótár nem is lenne elegendő, hogy az összes használatban lévő szlengváltozatot leírja. Még inkább igaz ez a történeti szlengszótárakra, melyeknek megelőző századok beszélt nyelvét kellene leírniuk. AYTÓ ÉS SIMPSON (1992) egy periódusra, a XX. század szlengjének feldolgozására korlátozza munkáját.

Csak széles körben használatos szlengkifejezéseket dolgoznak fel, és egynél több idézetet nem adnak az egyes jelentésekhez, például:

boodle orig US. noun **1** Money acquired or spent illegally or immorally, esp. in connection with the obtaining or holding of public offices; the material means or gains of bribery or corruption; also, money in general. 1883–. **J. JOYCE** Ready to decamp with whatever boodle they could (1922). verb trans. and intr. **2**. To bribe. 1904–. [From earlier sense, crowd, pack, lot.]

boodle amerikai eredetű, főnév. **1**. Illegálisan vagy tisztességtelenül megszerzett vagy elköltött pénz különösen közhivatal megszerzésével vagy betöltésével kapcsolatban; zsarolással vagy korrupcióval szerzett anyagi javak vagy nyereség, általában pénz is. 1883–. **J. JOYCE**: Ready to decamp with whatever boodle they could [Készek arra, hogy lelépjenek, annyi pénzzel, amennyi van] (1922). tárgyatlan ige **2**. Megzsarol 1904–. [Korábbi 'tömeg, falka, csoport' jelentésekből.]

(AYTO–SIMPSON 1992)

A nagy Oxford-szótár (*OED*) adataiból kiindulva ők sokkal pontosabban tudják jelezni a használatba kerülés idejét, mint azt PARTRIDGE tette, s megbízhatóbb etimológiával is tudnak szolgálni. LIGHTER jelentős és hiteles szótárában, a *Historical Dictionary of American Slang*-ben (*HDAS*) [Az amerikai szleng történeti szótára] (1994, 1997) számos idézetet és sokkal több jelentésárnyalatot közöl.

Például:

boodle¹ *n.* [< Du *boedel* 'estate; property'; def. (1) reflects a direct application of the Dutch word]

1. the effects (of a deceased person). [1 citation: 1699]

2.a. a crowd or pack (of individual persons or things).—usu. constr. with *whole*. [6 citations: 1827–1961]

b. *Und.* booty; loot. [6 citations: 1848–1921]

c. the contents of a cache. [2 citations: 1961 + 1984]

d. Esp. *Stu.* a parcel of snack foods and the like, or the contents of such a parcel; sweets. [7 citations: 1900–1978]

3. *Und.* **a.** a parcel or quantity of counterfeit banknotes. [4 citations: 1845–1892]

boodle¹ *fn.* [< holland *boedel* 'ingatlan, tulajdon'; (1) a holland szó közvetlen alkalmazását tükrözi]

1. vagyon (elhunyt személyé). [1 idézet: 1699]

2.a. tömeg vagy csoport (egyreszemélyeké vagy dolgoké). — általában *whole*-lal [egész] együtt használva. [6 idézet; 1827–1961]

b. *alvilági* rablott holmi, zsákmány. [6 idézet: 1848–1921]

c. rejtékhely tartalma. [2 idézet: 1961 + 1984]

d. különösen *diáknyelvi.* egy csomag rágcálnivaló vagy ilyen csomag tartalma, édesség. [7 idézet: 1900–1978]

3. *alvilági a.* csomagnyi vagy bizonyos mennyiségű hamis bankjegy. [4 idézet: 1845–1892]

- | | |
|---|--|
| <p>b. counterfeit banknotes. [3 citations: 1858–1889]</p> <p>c. a roll of banknotes; BUNDLE. [7 citations: 1884–1965/70]</p> <p>4. money or profits; (<i>specif.</i>) money used for or obtained through graft. Also attrib. [23 citations: 1884–1992]</p> | <p>b. hamis bankjegy. [3 idézet: 1858–1889]</p> <p>c. köteg bankjegy; BUNDLE. [7 idézet: 1884–1965/70]</p> <p>4. pénz vagy profit; (<i>speciálisan</i>) megvesztegetéshez használt vagy abból származó pénz. Jelző is. [23 idézet: 1884–1992]</p> |
|---|--|

(LIGHTER 1994)

SIMPSON jogosan állítja, hogy a *HDAS* elhomályosítja elődeit (LIGHTER 1994; hátsó borító). Bár mérföldkönek tekinthető, LIGHTER szótára mégis jól illusztrálja a tudományos igényű szlengszótárírás gyakorlati nehézségeit, nevezetesen azt, hogy a profitorientált kiadók nem biztosítják a szükséges forrásokat a hosszú távú tudományos projektekhez. Nem világos, hogy ez a monumentális szótármunka valaha befejeződik-e egyáltalán. Még ha lehetséges lenne is csak P-től Z-ig megjelentetni a szótárt, utána az A–O betűkhöz kiegészítést kellene kiadni, amely tartalmazná azokat az új kifejezéseket, amelyek az első két kötet megjelenése után keletkeztek. Majdnem két évtized hatalmas idő a szlengszótárírásban.

DALZELL és VICTOR háború utáni szlenggel foglalkozó műve, LIGHTER befejezetlen, amerikai szleng felölelő szótára, PARTRIDGE *Dictionary of Slang and Unconventional English* c. munkája hosszú ideig a történeti szleng elsődleges forrásai voltak Amerikán kívül. Ugyanakkor GREEN (2010) *Green's Dictionary of Slang* [Green szlengszótára] c. munkája számos tekintetben felülmúlja PARTRIDGE-ét, nem utolsósorban azért, mert aktualizálja azt. GREEN teljesebb idézeteket ad, mint PARTRIDGE, nem bocsátkozik spekulációkba a használat idejét illetően, bizonyítékokra támaszkodik, s óvatosabb az etimológiák tekintetében is. Szótára szélesebb földrajzi területet ölel fel, mint PARTRIDGE-é, beleveszi az Egyesült Államokat is, ugyanakkor elég valószínűnek látszik, hogy az indiai angolra vonatkozó részek kevésbé alaposak, mint a brit angol lexikográfiai leírása. GREEN legszembetűnőbb hiányossága az, hogy az írott online kommunikáció szlengjét kihagyja, mert ő ezt zsargonnak tartja. Számos szócikke korábbi szótárakban talált anyagon alapul. Például:

hunker *v.* [one fig. *hunkers* down awaiting orders] (*Ulster*) to act as a parasite, to curry favour with.
1991 SHARE *Slanguage*.

mortallacious *adj.* [MORTAL *adj.*² + sfx. *-ious*] very drunk.
1984 PARTRIDGE *DSUE* (8th edn) 755/1: C.19–20.

hunker *ige* [vki átvitt értelemben le-guggol (= *hunkers down*) parancsra várva] (*Ulster*) parazitaként viselkedik, behizelgi magát vkinél.

1991 SHARE *Slanguage* [Szlengnyelv].
mortallacious *mn* (MORTAL *mn*² + *-ious* suff.) nagyon részeg.
1984 PARTRIDGE *DSUE* (8. kiadás) 755/1: C.19–20.

n.n. n. [abbr. *Necessary nuisance*] (UK *society*) a husband.

1909 J. WARE *Passing English of the Victorian Era*.

n.n. fn [rövidítés *Necessary nuisance* 'szükséges rossz'] (angol társasági férj).

1909 J. WARE *Passing English of the Victorian Era* [A viktoriánus kor eltűnő angolja].

Bár GREEN munkája a korábbi szótárak anyagának átvételével a szlengkifejezések elsődleges forrásává vált, adatai csak annyit érnek, amennyit a forrásai, s azok bizony nem mindig tökéletesek. Ellenben más, megbízhatóbb forrásokra (mint például a nagy Oxford-szótár vagy LIGHTER műve) nem támaszkodott kelő mértékben (ld. COLEMAN 2011b).

Szociológiai jellegű tolvajnyelvi lexikográfia: reformerek, megfigyelők és bennfentesek

Egy másik, az utóbbi időben kialakult irányzata a szleng és a tolvajnyelv kutatásának — amelyre már korábban is tettek kísérletet — a szociológiai megközelítés. A XVI. században HARMAN (1567) azt állította, hogy szólistáját tolvajnyelvi beszélőkkel folytatott beszélgetésekre alapozta, míg GREENE (1591) és DEKKER (1608) saját bevallásuk szerint résztvevő megfigyelői voltak annak a nyelvnek, melyet lejegyeztek. A XIX. században az iskolázatlan londoni munkásosztály antropológiai tanulmányozásakor kezdték figyelembe venni nyelvük valamint életkörülményeik jellegzetességeit is. W. A. MILES parlamenti jelentése — *Poverty, Mendicity, and Crime* [Szegénység, koldulás és bűnözés] (1839) — tartalmazott egy HENRY BRANDON által szerkesztett „csavargó- és tolvajnyelvi szótárt, mely ismerős minden koldus és tolvaj számára”. Eredetét tekintve kevésbé hivatalos, de annál nagyobb hatású írás volt Henry Mayhew *London Labour and the London Poor* [A londoni munkásság és a londoni szegények] c. műve (1851). A szerző részletesen jellemezte a londoni társadalom különböző rétegeinek nyelvét, és munkájához rövid *back slang* (fordított szleng) glosszáriumot is fűzött.

A század fordulójától kezdve az alsó társadalmi rétegekbe beépülő újságírók és társadalomtudósok szöszedeteket kezdtek fűzni riportjaikhoz és tanulmányaikhoz. JOSIAH FLYNT WILLARD például saját, az amerikai alvilágban szerzett élettapasztalatait írja le a *Tramping with Tramps* [Együtt csavargtam a csavargókkal] (1899) és *The World of Graft* [A korrupció világa] (1901) c. munkáiban. GEORGE ORWELL közvetlen közlőre figyelte meg az európai csavargókat és nyelvüket, és erről beszámol *Down and Out in Paris and London* [Kitszítva Párizsban és Londonban] c. művében (1933). Különleges munka 1973-ból CHRISTINA és RICHARD MILNER *Black Players. (The Secret World of Black Pimps)* [Fekete strigók. (A fekete stricik titkos világa)] c. írása, amely azt írja le, hogy egy tudós pár hogyan férközött informátorai bizalmába erotikus táncosnak illetve stricinek adva ki magát. Ebben az írásban is, mint sok más tanulmányban, a glosszárium csak a tágabb szociológiai kutatás mellékterméke.

DAVID MAURER, aki valószínűleg a legismertebb szociolexikográfus, nem ment olyan messzire, hogy alvilági alaknak adja ki magát. Magnetofont és gyorsírást használt, hogy dokumentálja interjúit, s megpróbálta szélesebb szociológiai kontextusba helyezni a különböző alcsoportok szlenghasználatát (lásd FLEXNER 1980 és COLEMAN 2010b).⁴

Külön figyelmet érdemel a tolvajnyelvi glosszáriumok egy másik csoportja: IRWINTŐL az *American Tramp and Underworld Slang* [Az amerikai csavargók és alvilág szlengje] (1931), TEMPESTŐL a *Lag's Lexicon* [Fegyencszótár] (1949) valamint GOLDINTŐL és munkatársaitól a *Dictionary of American Underworld Lingo* [Az amerikai alvilági nyelv szótára]. Mindhárom munka bizonyos mértékig bennfentes beszámoló a marginális és bűnözői nyelvről. IRWINNEK több mint húsz éves személyes tapasztalata volt az USA, Kanada, Mexikó és Közép-Amerika útjain folytatott csavargóéletről (IRWIN 1931: 10–11). GOLDIN és „két elítélt szerkesztőtársa” (GOLDIN et al. 1950: 6) szólistájukat a börtönben állították össze, művüket ’több mint 30 fős, sok börtönt megjárt szerkesztőbizottság szűrte meg a börtönlelkész mindenre kiterjedő irányítása alatt’ (GOLDIN et al. 1950: belső borító fülszövege). GOLDIN szótára sokkal több szócikket tartalmaz, mint IRWINÉ, olykor ad példát a szóhasználatra is, és igen precíz a nemiségre vonatkozó kifejezések meghatározásában. Például:

Fag. A passive homosexual, oral or pederastic.
Handle. 1. Petty borrowing; an attempt at chiseling. “That jerk is always on the bite (borrowing). He just put the handle on me for a deuce (two dollars).” 2. Real name, as distinguished from an alias.

Fag. Passzív homoszexuális, orális vagy pederasztia.
Handle. 1. Piti kölcsönkérés, valakinek a megvágására irányuló kísérlet. „Ez a bunkó állandóan kölcsön kér. Épp most vágott meg két dolcsira.” 2. Valódi név, a felvett névvel szembe állítva.

(GOLDIN et al. 1950)

Velük ellentétben IRWIN jóval csapongóbb, és őt sokkal jobban érdekli az etimológia. Lényegesen kevesebb nemiséggel kapcsolatos kifejezést vesz fel — különösen a homoszexualitásra vonatkozóan — és kevésbé részletesen határozza meg a kifejezéseket:

FAG.—A homosexual. Widely used, this word seems to owe its use to the fact that these unfortunates seem fagged out, drooping, languid, much of the time. A cigarette; which use has been brought back for American use by soldiers who learned it from the Tommies

FAG. — Homoszexuális. Széles körben használt szó, úgy tűnik, azért használják, mert ezek a szerencsétlenek legtöbbször le vannak strapálva, kókadtak, fáradtak. Cigaretta; a szó használatát katonák hozták vissza Amerikába, akik a világháború alatt a Tommyktől [an-

⁴ Lásd LOOSER (2004) művét a szociolingvisztikai adatgyűjtés módszertani problémáiról.

during the World War; short for “fag-end.”

HANDLE.—A name, that by which a person is called or handled.

gol katona] tanulták; a „fag-end” rövid alakja.

HANDLE. — Név, amelyen valakit szólitának vagy kezelnek.

(IRWIN 1931)

TEMPEST szótára igénytelen megjelenítése annak a nyelvnek, melyet a szerző emberölés miatti börtönbüntetése alatt tanult. Közöl szlengkifejezéseket, mint például:

fag. Cigarette. See *snout; tab; butt; roll-up; tailor-made*, etc.

handle. Christian name, nickname, or surname. Usually a surname. It can also refer to titles or degrees or other qualifications.

Fag. Cigaretta Lásd *snout; tab; butt; roll-up; tailor-made* stb.

Handle. Keresztnév, becenév vagy ragadványnév. Általában ragadványnév. Vonatkozhat címre, rangra vagy más minősítésre.

(TEMPEST 1949)

Ugyanakkor belevesz enciklopédikus tudást és szaknyelvet is, például:

C.R.O. Criminal Records Office. On discharge all convicts are photographed and their thumb- and finger-prints recorded on a special form. They sign this and it is sent to Scotland Yard for record purposes.

See *dabs; derbies; licence*, etc.

C. R. O. Bűnügyi nyilvántartó iroda. Szabaddlábra helyezéskor minden elítéltet lefotóznak, hüvelykujjukról és ujjjaikról ujjlenyomatot vesznek. Aláírják, és elküldik a Scotland Yardnak nyilvántartásba vétel végett.

Lásd *dabs; derbies; licence* stb.

(Tempest 1949)

PARTRIDGE *Dictionary of the Underworld British and American* [A brit és az amerikai alvilág szótára] (1949b) c. műve többé-kevésbé ugyanabban a stílusban közöl történeti tolvajnyelvi adatokat, s elkerülhetetlenül ugyanazt az anyagot adja meg, mint fent említett *Dictionary of Slang and Unconventional English* c. művében:

fag, n. A low pickpocket: 1839, W. A. Miles, *Poverty, Mendacity and Crime*, concerning certain skilful pickpockets, ‘These thieves are the swell mob, and excite no suspicion; the dirty “fag” being out of sight’; app. † by 1900. Prob. ex. the British Public School sense of *fag*.—

2. ‘A lawyer’s clerk’; U.S.A.: 1859, Matsell; 1891, F & H; † by 1910. Cf. the origin of sense 1.—

3. A boy (occ. a man) catamite; U.S.A.,

Fag, fn. Alacsony rangú zsebtolvaj: 1839, W. A. Miles: *Poverty, Mendacity and Crime* [Szegénység, koldulás és bűnözés], egyes zsebtolvajra vonatkozik a szó; „Ezek a tolvajok jól öltözött csirkefogók, nem keltenek gyanút, a mocskos, piti zsebtolvaj látszólag nincs jelen”; kb. 1900-ra kihalt. Valószínűleg az angol magániskolák *fag* szavából származik. —

2. Ügyvédi fogalmazó USA: 1859, Matsell; 1891 F & H kihalt 1910-re. Vö. az 1. jelentés eredetét. —

3. Pederasztá szeretője, fiú (néha férfi);

mostly tramps’: 1923 (see **fairy**, 2); 1931, Stiff; 1931, Godfrey Irwin, who applies it to a homosexual of any age; 1933, Victor F. Nelson, *Prison Days and Nights*, ‘Fags—male degenerates’; 1933, *Eagle*; 1934, Louis Berg, *Revelations of a Prison Doctor*; 1935, Hargan; by 1937 (Godfrey Irwin, letter of Sept. 18), it was, like *fairy* by that time, low s. Short for **faggot**, **3**, perhaps; but it may have been adopted ex the English Public School *fag*.

USA főleg csavargók: 1923 (lásd **fairy**, 2); 1931, Stiff; 1931, Godfrey Irwin, aki bármilyen korú homoszexuálisra vonatkoztatja; 1933, Victor F. Nelson, *Prison Days and Nights* [Nappalok és éjszakák a börtönben] „Fags — elfajzott férfiak”; 1933, *Eagle*; 1934, Louis Berg, *Revelations of a Prison Doctor* [Egy börtönorvos vallomásai]; 1935, Hargan 1937-re (Godfrey Irwin szept. 18-i levele) erre az időre a szó értelme „homoszexuális férfi” lett, a **faggot**, **3**, szó rövid alakja talán, de lehet, hogy az angol magániskolák *fag* szavát adaptálták.

(PARTRIDGE 1949b).⁵

Ugyanazon etimológia három különböző hivatkozása és a számos nem hivatkozott és bizonytalan eredetű idézet alapján a rövidítéseknek ebben és más szócikkekben is sok mozgásterük van. PARTRIDGE számos írott forrást használt fel, de kevés olyan közvetlen tapasztalata volt, mely lehetővé tette volna, hogy ezeket az adatokat ellenőrizze is (lásd COLEMAN 2010b).

Nemzeti szlengszótárak

Ez a rész rövid áttekintést nyújt az amerikai és ausztrál általános szlengszótárakról (ld. COLEMAN 2008, 6. és 7. fej.; COLEMAN 2010a, 4. és 5. fej.).

Már bemutattuk — országtól függetlenül — a történeti és szociológiai szótárakat, és alább így fogunk eljárni a tezauszus jellegű és fordított irányú (angol-szleng) szótárakkal is. Ahelyett, hogy PARTRIDGE szótárának kivételével áttekinthetnénk az általános brit szlengszótárakat, (pl. DAWSON 1910), egy későbbi részben meg fogjuk vizsgálni a brit kiadványok egyik alkategóriáját, nevezetesen a *rhyming slang* (rímelő szleng) szótárakat.

Az első amerikai tolvajnyelvi szótár GEORGE MATSELL felületes és plagizáló *Vocabulum* (1859) c. munkája volt, amely korábbi listákból, de főleg GROSE művéből származó, hibásan lemásolt és félremagyarázott cikkekből állt. MATSELL munkája ugyanakkor tartalmaz néhány rövidebb, sporttal kapcsolatos szószedetet, melyekben valós, korhű jelentéshasználatot dokumentált.

JAMES MAITLAND 1891-ben publikálta az első könyvterjedelmű amerikai szlengszótárt. MAITLAND HOTTEN szótárára vonatkozó megjegyzése, mely szerint „elődeihez képest hatalmas előrelépést tett” (MAITLAND 1891: Előszó), elfe-

⁵ PARTRIDGE-nél nem fordul elő a *handle* szó „név” értelemben, ő ezt bizalmasnak minősítette 1937-ben.

di azt a tényt, hogy valójában milyen sokkal tartozik ennek a szótárnak (ROBERTSON 2005: 30). Művében, ahol éppen nem támaszkodik túlságosan HOTTEN adaira, ott gyakran jellemző rá a preskriptív megközelítés, és bevesz szótárába a szleng mellet bizalmas kifejezéseket is:

Enthuse (Am.), to manifest delight; to become enthusiastic. A mere newspaper barbarism.

Mean (Am.), which in England is used for stingy or close, is applied in this country in an entirely different sense. When one young girl says to another "Now, Sadie, you're real mean," she desires to express, not that Sadie is close in money matters, but that she is bad-tempered or has done something to the detriment of her friend. The word is abominably misused.

Enthuse (amerikai) örömet mutat, fel-lelkesedik. Csupán újságban előforduló barbarizmus.

Mean (amerikai) Angliában zsugori értelemben használják, ebben az országban teljesen más a jelentése. Ha itt egy fiatal lány az mondja a másiknak 'Now, Sadie, you are real mean', azt óhajtja kifejezni, hogy Sadie nem csak zsugori pénzügyekben, de rossz modorú is, és hogy barátnőjével rosszat tett. Förtelmes téves használatról van szó.

(MAITLAND 1891)

Különböző okokból érdekes WOOD és GODDARD *A Dictionary of American Slang* [Az amerikai szleng szótára] c. műve, melyet a szocialista *Little Blue Book* 1920-as évfolyamának részeként jelentettek meg. A rövid definíciók között van néhány egyértelműen politikai üzenet is:

almighty dollar. Money, the god of America.

captain of industry. A wholesale human wolf, who buries his bones in profitable investments.

almighty dollar: Pénz, Amerika istene.

captain of industry: Emberi bőrből bujt ragadozó nagykereskedő, aki elmerül profitot hozó befektetéseiben.

(WOOD–GODDARD 1920)

WENTWORTH és FLEXNER *Dictionary of American Slang* [Amerikai szlengszótár] c. munkája csak a korabeli nyelv feldolgozását tűzte ki célul. Némely szócikk tartalmaz idézetet, mások használattal kapcsolatos megjegyzést; néhány pedig etimológiai információt is közöl. Az egymással összefüggő kifejezéseket gyakran egy szócikk alá veszik fel, például:

pile up 1 To run aground, said of a ship. *Maritime use*. → **2** To wreck an automobile or airplane. 1948: "After he piled up his car." Evans, *Halo for Satan*, 135. **pile-up n.** An automobile accident or wreck, esp. one involving several cars in one collision. 1958: "the 6-car, end-to-end pile-up on the New Jersey Turnpike. ..." AP, Oct. 24

pile up 1. Partra fut, hajóról szólva. *Tengerészeti használat*. **2.** Autót vagy repülőt összetör. 1948: „After he piled up his car” [Miután összetörte az autóját]. Evans, *Halo for Satan* [Sátán glóriája], 135. **pile-up fn.** Autóbaleset vagy -roncs, különös tekintettel arra, ha egy ütközésben több autó is érintett. 1958. „the 6-car, end-to-end pile-up on

the New Jersey Turnpike” [Hatos karambol a New Jersey-i fizetőkapunál.] AP, okt. 24.

(WENTWORTH–FLEXNER 1960).

A szótárat 1967-ben átdolgozták, mellékletben új jelentésekkel és címszavakkal egészítették ki az anyagot. Bár az új anyag mellékletben való közlése bosszantó lehet azok számára, akik a szótárt referenciaként használják (ahogy számos PARTRIDGE kiadás esetében is az volt), de látszik belőle, hogy milyen változás ment végbe a hatvanas évek nyelvhasználatában. WENTWORTH és FLEXNER *Pocket Dictionary of American Slang* [Az amerikai szleng zsebszótára] (1968) c. kisszótárából kihagyták a ritka és tabu kifejezéseket, kivették az idézeteket, ám meglepő módon megőrizték a mellékletet külön lista formájában. WENTWORTH és FLEXNER az 1975-ös kiadáshoz csak a mellékletet dolgozta át. CHAPMAN *New Dictionary of American Slang* [Új amerikai szlengszótár] (1986) c. új anyaggal kiegészített munkáját az 1975-ös kiadásra alapozta, a mellékletet beépítette a szótárba, és kivette azokat a kifejezéseket és jelentéseket, melyek akkor már nem voltak használatban:

pileup *n* A wreck, esp one involving a number of cars: *6-car, end-to-end pile-up on the New Jersey Turnpike*—Associated Press

pile up *1 v phr* To wreck; =RACK UP, TOTAL: *after he piled up his car*—J. Evans **2 v phr** *fr late 1800s* To go aground: *We piled up at Wood's Hole*

pileup *fn* Karambol, különöse akkor, ha egy ütközésben több autó érintett: *6-car, end-to-end pile-up on the New Jersey Turnpike* [hatos karambol a New Jersey-i fizetőkapunál] — Associated Press

pile up *1. ige* Összetör; =RACK UP, TOTAL: *After he piled up his car* [miután összetörte az autóját] — J. Evans **2. ige kései 1800-as évek** Hajó megfeneklik, zátonyra fut: *We piled up at Wood's Hole* (Wood Hole-nál feneklettünk meg)

(CHAPMAN 1986)

CHAPMAN külön szócikkben tárgyalja a főneveket és az igei kifejezéseket, helyenként kivesz egy igei jelentést, majd betold egy másikat. CHAPMAN 1987-ben lerövidítette szótárát, de arról nem adott információt, hogy ez milyen elvek alapján történt.

A legkorábbi ausztrál szógyűjtemény, mellyel itt foglalkozni fogunk, szintén tolvajnyelvi kifejezésekből áll. VAUX szószedetet tartalmazó *Memoirs* [Emlékiratok] c. műve (melyet 1819-ben adtak ki, 1812-es évszámmal) — a benne található sok hagyományos brit kifejezés ellenére — nem tartalmaz korábbi szótárakra való hivatkozást. Tíz évvel MAITLAND amerikai szleng szótárának megjelenése előtt jelent meg a *Sydney Slang Dictionary* [A sydney-i szleng szótára]

(név nélkül 1881), amelyet hamarosan követett CROWE *Australian Slang Dictionary* [Ausztrál szlengszótár] c. műve (1895). Ezek a kiadványok inspirálták STEPHENST és O'BRIENT, amikor összeállították a *Dictionary of New Zealand and Australian Slang* [Az új-zélandi és ausztrál szleng szótára] (1897) c. munkájukat, de maga a könyv sosem jelent meg. ROBERTSON (2004) megkérdőjelezte ennek a publikálatlan szótárnak az eredetiségét, ugyanis az jelentős mértékben használt fel korábbi brit és amerikai szójegyzékeket. LENTZNER (1891) szintén szerkesztett szótárt az ausztrál szlengről, de ő főleg BARRÈRE és LELAND (1889–1890) gyűjtésére alapozta művét, és kisebb mértékben használta FARMER és HENLEY (1890–1904) anyagát is, noha utóbbiak nem értettek különösebben az ausztrál szlenghez (ROBERTSON 2005: 77).

SIDNEY BAKER számos meghatározó művet publikált az ausztrál és új-zélandi szlengről a XX. század közepső évtizedeiben (pl. BAKER 1941a; 1941b; 1959). BAKER szótárai általában rövid definíciókat tartalmaznak, hogy megfeleljenek a piaci követelményeknek:

PARALYTIC: Completely drunk.

SHEILA: A girl or young woman

PARALYTIC: Holtrészeg

SHEILA: Lány vagy fiatalasszony

(BAKER 1941a)

RAMSON (1966: 26, 29) kritizálja BAKERT, mert túlzott mértékben alapoz a korábbi szolistákra, és nem hajlandó különbséget tenni a szleng és a sztenderd ausztrál angol között. ROBERTSON (2005: 203, 217) megállapítja, hogy BAKER néhány nem ausztrál kifejezést kihagyott a későbbi kiadásokból. Így érvel: „a szlenghez kell sorolni sok olyan ausztrál kifejezést, amely szigorú értelemben véve már régóta nem tartozik a szlenghez, ugyanis mára már sztenderd kifejezéssé vált” (BAKER 1941a: A szerző előszava).

A „szlengnek” előbb említett tágabb értelmezése nagyon jellemző a modern ausztrál szótáríráásra.

Sok népszerű, modern ausztrál szlengszótár előszeretettel tartalmaz sztereotip kifejezéseket, melyek a tipikus ausztrált alkoholt vedelő, macsó sportrajongóként festik le. Például:

Paralytic Absolutely, totally intoxicated, or so drunk you can't scratch yourself. In fact, I'm surprised you've read this far!

Sheila A woman. Of course, Australia has the grousest sheilas in the world

Paralytic Tökéletesen, teljesen részeg, vagy annyira részeg, hogy nem is tud magáról. Tulajdonképpen csodálkozom, hogy egyáltalán eddig is elolvastad!

Sheila Nő. Természetesen Ausztráliában vannak a legházsártosabb nők a világon.

(BLACKMAN 1990)

E humoros szótárak némelyike a turistákat célozza meg, mások inkább a hazai piacot. LAMBERT (1996, 2000) szótárai sokkal megbízhatóbb források, míg a

The Australian National Dictionary [Ausztrál nemzeti szótár] (<http://203.166.81.53/and/>) számos ausztrál szlengkifejezést is tartalmaz.

Tezaurusz jellegű és fordított irányú (angol–szleng) szlengszótárak

Nem ritka az olyan szótár, melyben ábécé rendben, sztenderd angol megfelelőjük szerint rendezték el a tolvajnyelvi és szlengszavakat. Ahogyan fentebb említettük, ez legelőször HEADnél (1673) fordul elő. A szó szoros értelmében vett szlengtezauruszok sokkal ritkábbak, s bár számos munkáról állítják ezt, valójában inkább fordított (angol-szleng) szótárak ezek, beleértve HOWARD ROSE *A Thesaurus of Slang* [Szlengtezaurusz] (1934) c. munkáját, melyet szerzője kifejezetten regényíróknak szánt.⁶ ROSE szlengkifejezéseit a használók illetve a használat helye szerint csoportosítja (pl. egyetem, detektív, olajmező stb.), s mindegyik csoportnak egy fordított szótárat szentel. Az „egyetem” résznél például ez található:

Steal One's Girl-Friend (v phr): <i>to cream one's lady; ex. When he heard I creamed his lady he burned up.</i>	Elszereti vki barátnőjét (igei kif.): <i>to cream one's lady; pl. When he heard I creamed his lady he burned up</i> [Amikor meghallotta, hogy lenyúltam a barátnőjét, teljesen kiakadt].
Stop Talking (interj.): <i>pipe down.</i>	Hallgass el (indulatszó): <i>pipe down.</i>
Stout Girl (n phr.): <i>a battle ax.</i>	Testes lány (névszói kif.): <i>a battle ax.</i>

(ROSE 1934)

ROSE azt ajánlja a leendő írónak, hogy mielőtt hozzákezd az íráshoz. „olvassa el azt a részt, melyre művének cselekményét szeretné alapozni” (ROSE 1934: viii). Lehet, hogy a könyv a kitűzött célnak megfelelt, de tudomásom szerint eddig nem született ily módon komoly irodalmi mű. Kevés hasznára van a szótár azoknak, akiket a valódi szleng érdekel, mert ROSE nem vette be a széles körben ismert kifejezéseket.

Ugyancsak írói használatra szánta a *The American Thesaurus of Slang* [Amerikai szlengtezaurusz] c. művét BERREY és VAN DEN BARK, de számítottak a „szavak közötti kalandozás” szerelmeseire is (BERREY–VAN DEN BARK 1942: ix). Ez a munka jobban hasonlít a ROGET-féle tezauruszra, mint a ROSE-féle, bár külön részek foglalkoznak a „speciális szlenggel” (pl. alvilág, szórakoztatás, sport szlengje), ezzel mintegy demonstrálva, hogy milyen nehéz tezauruszformába rendezni a speciális és specifikus szlengek széles körét. A **354. Courting** [udvarlás] rész 6. alpontjában a következőket olvashatjuk:

⁶ A *The Writer's Monthly* c. folyóirat cikkeivel feltörekvő írókat és forgatókönyvírókat célzott meg, 1917–1931 között hasonló speciális szleng glosszáriumokat jelentetett meg.

GO WITH ANOTHER'S SWEETHEART. GO WITH ANOTHER SWEETHART [Új
Beat one's time, chisel (on), cop a kedvessel jön össze]. Beat one's time,
phinny, cream one's lady, cut out, cut chisel (on), cop a phinny, cream one's
under, hijack, wolf. *Spec. scab, to go lady, cut out, cut under, hijack, wolf.*
with a friend's sweetheart when they Speciális értelemben scab, összejön va-
are temporarily "at outs." *laki kedvesével, amikor azok fasében*
vannak.

(BERREY-VAN DEN BARK 1942)

ROSE-zal ellentétben BERREY és VAN DEN BARK ábécérend szerinti indexbe gyűjtötte a sztenderd kifejezéseket azok számára, akik egyébként nem tudnák megtalálni a keresett szavakat.

ROBERT CHAPMAN *Thesaurus of American Slang* [Amerikai szlengtezaurusz] (1989) illetve ESTHER és ALBERT LEWIN *Thesaurus of Slang* [Szlengtezaurusz] c. műve szintén inkább fordított szótár, mint tulajdonképpeni tezaurusz. Mindkét szótár használata során jelentős erőfeszítésbe telik megtalálni a keresett szleng-kifejezést, mert egyáltalán nem nyilvánvaló, melyik címszó alá sorolták azt be. CHAPMAN indexbe rendezi a sztenderd kifejezéseket és a szlengmegfelelőket (ami némileg megkönnyíti a keresést), de így is legalább két helyen kell keresgélni még abban az esetben is, ha szerencsés feltételezésből indultunk ki. A **cheat** (ige) *szexuálisan hűtlennek lenni* kifejezésnél a következő szerepel:

bad time, chippy, get a little on the side, nosh, play around, step out on someone, two-time, yard (CHAPMAN 1987)

LEWIN és LEWIN **infidelity** [hűtlenség] címszó alatt adja meg a megfelelőket, és ebből meglehetősen nyelvtani összevisszaság kerekedik:

INFIDELITY n. [HŰTLENSÉG fn.] affair, carrying on, hanky-panky, playing around, two-timing, getting some on the side, working late at the office, extracurricular activity, cheat on, doggin', thing, your place or mine? See ADULTERY [Lásd még ADULTERY 'házasságtörés'] (LEWIN-LEWIN 1988).

Az egyetlen általam ismert ilyen típusú brit kiadvány GREEN *The Slang Thesaurus* [Szlengtezaurusz] c. műve. GREEN a kategorizáláshoz ROGET munkáját vette alapul, a szócikkekben belül ábécérendbe szedett indexet ad. A **353. Jilting** részben [szerelmes faképnél hagyása] az index segítségével könnyen megtalálható az alcsoport:

3. *to cheat [megcsal]*: burn, chippie, chippy on, two-time (GREEN 1986)

A két világháború szlengszótárai

A két világháború alatt az egymásra utaltság miatt példátlanul szoros kapcsolat alakult ki a különböző társadalmi csoportokhoz tartozó, különböző régiókból és országokból származó emberek között. Ez természetesen hatással volt nyelv-

használatukra is. Külön figyelmet érdemelnek a katonai szleng glosszáriumai, mert olyan időszakot képviselnek, amikor a szlengszótárírás fellendülőben volt. Mindez arra is magyarázatot ad, miért lett pozitívabb a szleng megítélése: a katonaság nyelvének megőrzése ugyanis lehetőséget adott arra, hogy tisztelegjenek azoknak az embereknek az emléke előtt, akik hazájukért harcoltak és haltak meg, anélkül, hogy idealizálnák a közkatonát vagy kisebbitenék azokat a szörnyűségeket, amelyeket elszenvedett. A világháború szógyűjteményei gyakran rendkívül humoros hangvételűek (ld. COLEMAN 2008, 9. fej. és COLEMAN 2010a, 2. fej.).

A szlengglosszáriumok időszaki kiadványokban kezdtek megjelenni még az első világháború alatt, és ezek a kiadványok többé-kevésbé a tudományos közönséget célozták meg. Amerikai és ausztrál harcosok állították össze a legtöbb széles olvasóközönség számára készült korai listát (pl. EMPEY 1917⁷; DOWNING 1919). Az első világháború alatt készült legtöbb glosszárium a civilek számára ismeretlen kifejezések széles körét dolgozza fel nagyon heterogén olvasóközönség számára. Szaknyelvi és bizalmas katonai kifejezések, valamint széles körben ismert sztenderd angol szavak is néha belekerülnek a művekbe, hogy rajtuk keresztül a külvilág megismerje a háború valóságát. Például:

„**Barndook.**” Tommy’s nickname for his rifle. He uses it because it is harder to say and spell than “rifle”.

M. O. Medical Officer. A doctor specially detailed to tell Tommy that he is not sick.

Rats. The main inhabitants of the trenches and dugouts. Very useful for chewing up leather equipment and running over your face when asleep. A British rat resembles a bull-dog, while a German one, through a course of Kultur, resembles a dachshund

„**Barndook.**” A Tommy [angol katonna] puskájának beceneve. Azért ezt használja, mert nehezebb leírni és kimondani, mint a „rifle” [puska] szót.

M. O. Tisztiorvos, ő az, aki a Tommy-nak megmondja, hogy nem beteg.

Rats [patkányok]. A lövészárkok és fedezékek legfőbb lakói. Nagyon hasznosak a bőrből készült felszerelés elrágcsálása és az alvó katona arcán való átrohanás szempontjából. A brit patkány a buldogra emlékeztet, míg a német a tacsukóra hasonlít kulturáltsága miatt.

(EMPEY 1917)

Kissé hosszabb időbe telt, mire a brit katonák is képesnek érezték magukat a katonai szleng dokumentálására. Az első néhány kísérlet a *Notes and Queries*-ben jelent meg, melyben több szerző próbált meg tisztelegni bajtársai emléke előtt azzal, hogy a háború után már nem használatos kifejezések pontos jelentését és etimológiáját rögzítette (pl. SIEVERKING 1921). FRASER és GIBBON *Soldier and Sailor Words and Phrases* [Katonák és tengerészek szavai és kifeje-

⁷ Bár EMPEY maga amerikai volt, a brit hadsereg szlengjét publikálta, ugyanis korábban ott szolgált.

zései] c. műve a Birodalmi Hadi Múzeum felkérésére készült elsősorban katonai szlengszótárnak (FRASER–GIBBON 1927: v), és merev távolságtartásról tesz tanúbizonyságot annak érdekében, hogy elkerülje a halál és sebesülés túlzott közép pontba állítását. Néhány évvel később BROPHY és PARTRIDGE (1930) már sokkal közvetlenebb módon jelenítette meg a lövészárkok életét, sőt kritizálta a hatóságokat, melyek életről és halálról döntöttek anélkül, hogy a front veszélyeivel ők maguk szembenéztek volna.

BIG NOISE.—A Staff Officer, General, Politician, or Distinguished Foreign Personage visiting the troops. From the loud and important voices used by such persons

BIG NOISE. — Vezérkari tiszt, generális, politikus vagy előkelő külföldi személyiség, aki a csapatokat meglátogatja. Az erős és fontoskodó hang alapján, amely ezeket a személyeket jellemzi

(BROPHY–PARTRIDGE 1930)

A második világháború szlengszótárai az előzőektől jelentősen különböznek. Nem volt idő elmélkedésre az alapvető glosszáriumok kiadása előtt, már a háború alatt megjelentek átfogó munkák. Hangnemük az első világháború szótáraival ellentétben nem tartózkodó, és nem is keserű, mint a kisszámú két világháború közötti mű: kezdettől fogva viccesek, de ironikusak is egyben. A műveket gyakran hadi papírra nyomták, némelyikükhöz kiváló rangidős tiszt írt bevezetőt, nyilvánvaló, hogy ezek a szótárak a hadviselés részei voltak. Leírják a háborús katonai szolgálatot, amely tele van megszorításokkal, ugyanakkor jellemzője a bajtársiasság, a patriotizmus és a humor. Az amerikai glosszáriumok (pl. VINEY 1941; KENDALL–VINEY 1941; O’LADING 1942/1943) a viccesebbek —

an Admiral’s watch... a sound sleep.

an Admiral’s watch... [az admirális őrségben]... nyugodt, mély alvás

the bow... pronounced as if spoken by a dog. Front of ship.

the bow... [a vau] úgy kell kiejteni, mintha kutya ugatna. A hajó elülső része.

(VINEY 1941)

— az angol művek pedig (pl. HUNT–PRINGLE 1943; WARD–JACKSON 1945; PARTRIDGE 1945) sokkal tisztelettudóbbak, már csak azért is, mert nincsenek bennük pikáns kiszólások:

Blues. A soldier’s dark blue walking-out dress embellished with the colours of his Arm or Regiment. He buys a set of blues out of his own pocket if he wants one.

Blues. A katona sötétkék kimenő ruhája feldíszítve saját fegyverneme vagy ezrede színeivel. Saját pénzéből vesz kimenőruhát, ha akar egyet.

Ghost. A Radio Officer.

Ghost [szellem]. Rádiós tiszt.

(HUNT–PRINGLE 1943)

A második világháború után a szlenget nem lehetett már a tanulatlan emberek beszédének tekinteni (lásd BARRÈRE–LELAND 1890: v). Azok a társadalmi kör-látok, amelyek egykor áthatolhatatlannak tűntek, a háború alatt vesztek me-revségükből. Valószínűleg még ennél is fontosabb volt az ifjúsági kultúra átala-kulása, amely egybeesett a felsőoktatás előretörésével az Egyesült Államokban és jóval később Nagy-Britanniában.

Ifjúsági kultúra és identitás

Az egyetemi és iskolai szlenggyűjtemények (melyeknek hagyományai a kora XIX. századra nyúlnak vissza) voltak az első speciális szlengszótárak. Ezek kö-zül a legelső a *Gradus ad Cantabrigiam* (Név nélkül 1803, 1824) két kiadása volt, de rövidesen több másik is követte őket. Némelyikük nagyobb tanulmány, gyakran önéletrajzi írás rövid függelke, míg más munkákat tudományos folyó-iratban cikk formájában jelentettek meg, főként Amerikában az 1890-es évektől kezdve. A második világháború alatt megcsappant ezeknek a glosszáriumoknak a száma, de a hagyomány tovább élt az *American Speech* oldalain 1960-ig, majd az Egyesült Államokban EBLE (1989) és MUNRO (1991) munkáiban éledt újjá. Amerikán kívül az egyetemi szlenget nem övezte hasonlóan élénk érdeklődés, de a gyermekszlengről készültek művek Angliában és Amerikában is: LEWIS *Dictionary of Playground Slang* [A játszótéri szleng szótára] (2003) illetve FAC-TOR és HANNAN *Kidspeak* [Kölyökbeszéd] (2000).

Némely ifjúsági szlengszótár főleg a zenei- és divattrendek iránt érdeklődő csoportok szókinésére koncentrál. Ezek közül a tiniszótárak közül az elsők az 1920-as években jelentek meg, ezeket követte CAB CALLOWAY *Hepster's Dic-tionary* [A dzsesszrajongók szótára] (1938) c. műve, amely a harlemi dzsesszzenészek beszédét mutatta be. GOLD (1962) is a dzsesszrajongók szlengjét gyűjtöt-te össze, MATHERS (1967) és LIT (1968) a hippik szlengjét, BLOWDRYER (1985) a punkok szlengjét, FAB5FREDDY (1992) és CLARK (1997) a hip-hop szlenget. A tinédzser szleng változó jellegét helyezi tágabb perspektívába műveiben HUD-SON (1983), DALZELL (1996) és DÉCHARNÉ (2000).

A tiszavirág-életű társadalmi trendek szótárakban való dokumentálása nem új keletű jelenség. Az 1820-as években PIERCE EGAN és kortársai jelentős hasznot húztak EGAN *Life in London* [Londoni élet] c. művének hatalmas sikeréből. Tom és Jerry különleges nyelvéből glosszáriumokat állítottak össze, s azokat függe-lékként az EGAN művéből származó darabok és dalok kiadásaihoz csatolták, ek-képpen meglovagolva a londoni nyomortanyák felé forduló új keletű érdeklő-dést. S valóban, elég valószínűtlen, hogy EGAN újra kiadta volna GROSE szótá-rát, ha nem lett volna ilyen nagy érdeklődés a saját művében található szleng-kifejezések iránt.

Egy másik, szlengszótárakban is megjelenő társadalmi trend az etnikai kü-lönbségekhez kapcsolódó nyelvi sokszínűség felértékelődése. LENTZNER (1891), YULE és BURNELL (1886) összegyűjtötte a Brit Birodalom távoli szegleteiben

használt angol nyelv sajátosságait, de már jócskán benne jártunk a XX. században, amikor maguk a különböző etnikai csoportok elkezdtek dokumentálni sajátos nyelvhasználatukat. Ezeknek a glosszáriumoknak a legkorábbi darabjai inkább a társadalmi és zenei trendekre koncentráltak, mintsem az etnikai identitásra (ld. pl. CALLOWAY 1938). Egészen a hatvanas, hetvenes évekig kellett várni arra, hogy etnikai büszkeséget tükröző szleng glosszáriumok jelenjenek meg (pl. KOGOS 1967, MAJOR 1970). Jól mutatja az etnikumhoz fűződő attitűd megváltozását, hogy ezeknek a munkáknak a mai megfelelőit valószínűleg már nem szlengszótárként hoznák forgalomba (lásd *Center for Applied Linguistics* 2001, BENOR 2003).

Hasonlóképpen nyomon követhető a csoportidentitásra ébredés folyamata is. Körülbelül ugyanebben az időszakban jelentek meg az első meleg szlenggel foglalkozó szótárak. Pszichológusok már korábban is dokumentálták a homoszexualitás nyelvét (LEGMAN 1941)⁸⁸, de a melegek emancipációja leginkább a *The Lavender Lexicon*-ban [Meleg szókincs] (1964) illetve BRADLEY *Queer Street, USA* [Homokosok az USA-ban] (1965) és RODGERS *Queen's Vernacular* [A homokosok nyelve] (1972) c. műveiben fejeződik ki.

get in on some action to conveniently chance upon some horny young stud in a restroom.

make mudpies ('70) to have sex in the bushes while it rains or drizzles.

get in on some action [szó szerint 'akcióba lép'] sikerrel próbálkozik egy kanos fiatalnál a WC-ben

make mudpies [sárpogácsát csinál] ('70-es évek) szexel a bokorban, amikor esik vagy szemetel az eső

(RODGER 1972)

Az AIDS megjelenése komoly változást hozott az életvitelben, ahogy ezt ragyogóan illusztrálja a korai hedonista glosszáriumok és a modern melegszlengszótárak anyagának BAKER (2002) művében található összevetése. Például:

bareback, BB verb: to have anal sex with someone without using a condom. ... Barebacking is one of the most complex and controversial issues surrounding gay sexuality. Many gay men cannot understand why anyone would even consider it, others believe it is a matter of personal choice and for a minority, a subculture has developed around it.

bareback, BB ige: valakivel análishan közösül óvszer használata nélkül. ... Az óvszer nélküli szex az egyik legkomplexebb és legellentmondásosabb kérdés, amellyel szexuális téren a melegeknek szembesülniük kell. Sok meleg férfi számára már az sem érthető, hogy ez valakinek egyáltalán az eszébe juthat, míg mások úgy vélik, ez egyéni döntés dolga, és egy kisebbség pedig egész szubkultúrát alakított ki körülötte.

(BAKER 2002)

⁸⁸ LEGMAN maga nem volt szociológus, de műve egy, a szexuális eltérések pszichológiáját leíró tanulmány részeként jelent meg.

Néhány tisztavirág-életű modern szlengszótár

Sok modern szlengszótár meg sem próbál teljességre és megbízhatóságra törekedni. A könyvesboltokban ezeket leginkább a humoros, vicces könyvek között kell keresnünk, és nem a referenciakönyvek között. A rímelő szleng szótárai például turistáknak szánt árucikkek: „inkább szuvenir, mint tényleges szótár” (AYTO 2002: vii). Sokuk csak füzetecske, eldobható ajándék, mely a turista csomagját nem terheli túl. Jellemzőjük a humoros illusztráció és a rövid szócikk. Például:

Apples and Pears	Stairs <i>Get up them apples</i>	Apples and Pears	Strairs [lépcső] <i>Get up them apples</i> [felmegy a lépcsőn]
Bushey Park	Lark – joke	Bushey Park	Lark [vicc]
Chalk Farm	Arm	Chalk Farm	Arm [kar]
Dog and Bone	Phone	Dog and Bone	Phone [telefon]

(JONES 1971)

Bár a rímelő szleng először a XIX. század közepén jelent meg a szótárakban (pl. DUCANGE ANGLICUS 1857; HOTTEN 1859), az első rímelő szleng szótár P. P. *A Dictionary of Rhyming Slang* [A rímelő szleng szótára] (1931) c. műve volt. Az egy évvel később megjelent második kiadáshoz csatoltak egy angol szleng listát, azzal a szándékkal, hogy elősegítsék a rímelő szleng használatát, mindazonáltal hangsúlyozták, hogy ezeknek a szótáraknak, valamint a bennük dokumentált nyelvnek a legfőbb jellemzője a játékosság. FRANKLYN (1960) és AYTO 2002) művei már sokkal modernebbek, és egyben megbízhatóbb források.

A sokféle online szlengszótár létezése az ékes bizonyíték arra, hogy bárki, aki szlenget használ, egyben közzé is teheti azt (ld. COLEMAN 2011a).⁹ Sok online szlenggyűjtemény hagyományos szöszedetnek felel meg, nem nyújt többet annál, mintha nyomtatásban jelent volna meg (pl. *Australian Slang* [Ausztrál szleng]). Bár más szótárak kifinomultabb számítástechnikai háttérrel rendelkeznek, úgy tűnik, egyetlen egy (vagy csak néhány) amatőr nyelvész áll mögöttük (pl. *A Dictionary of Slang* [Szlengszótár]). Többnyire arra kéri a felhasználókat, hogy küldjék el javításaikat illetve kiegészítéseiket (pl. *The Online Slang Dictionary* [Online szlengszótár]), és néhány szótár esetében ezeket a javaslatokat mindenféle szerkesztői jóváhagyás nélkül illesztik a szócikkekbe (pl. *Urban Dictionary* [Nagyvárosi szótár]). Jól mutatja az ilyen típusú lexikográfia problémáját a *yank* szó meghatározására tett 49 kísérlet. Ezek közül sok kifejezetten sértő, és az is látszik, hogy egyesek nem hajlandók elfogadni azt, hogy mások más helyen tőlük eltérően használják egy bizonyos szót. A *The Rap Dictionary* [Rap szótár] lehetővé teszi felhasználói számára, hogy a meglévő szócikkeket átszerkesszék, és egy olyan kívánságlistát is felkínál, ahol kérni lehet a listából

⁹ Az online forrásokat a szövegben megadott dőlt betűs címmel találhatjuk meg a bibliográfiában.

még hiányzó ismeretlen kifejezések felvételét a szótárba. Néhány online szótár nyomtatott formában is megjelent, mint például a *The Online Dictionary of Playground Slang* [A játszótéri szleng online szótára], melyet LEWIS (2003) forrásként használt fel. Más online glosszárúak jelenleg is futó szótárprojekteknek köszönhetik a létüket, mint például JUDI SANDERS *College Slang Research Project*-je [Egyetemi szlengkutatás projekt] (Kaliforniai Állami Műszaki Egyetem, Pomona).

Hol nézzünk utána a szlengszavaknak?

Mivel rengeteg szótár közül választhat, a szótárhasználónak útmutatást kell kapnia, melyik szótárban található meg a keresett kifejezés, a kutatókat pedig biztosítani kell arról, hogy az a legmegbízhatóbb forrás, amelyet használnak. Mivel az alkalmi szótárhasználók csak egy szótárt akarnak megvenni, nekik a *Chamber's Slang Dictionary* [Chamber's szlengszótár] (GREEN 2008) a jó választás, amely lényegre törően foglalja össze GREEN *Dictionary of Slang* [Szlengszótár] c. művét. A kutatóknak az elsődleges választás GREEN *Dictionary of Slang* c. munkája, ezt szorosan követi LIGHTER *HDAS* c. műve, már amennyiben a keresett kifejezés szerepel az említett szótárak anyagában. Az olyan új kifejezéseket, melyeket nem ad meg ez a két szótár, érdemes online keresni, és minden nyilvánvaló hibájával együtt leginkább az *Urban Dictionary*-ben, amely a legbővebb gyűjteménnyel rendelkezik az amerikai és a brit szleng köréből. Talán nem haszontalan megjegyezni, hogy az angolt idegen nyelvként tanulóknak nem érdemes az *Urban Dictionary*-t használni, mert a szótár megbízhatatlan, a szócikkek jelentős része „csinált” szó vagy kifejezés.

A kutatók nem támaszkodhatnak csupán egyetlen egy szótárra. A szlengszótár általában egy ember munkája, az ő egyénisége, erősségei és gyengéi jutnak kifejezésre a definíciókban, csakúgy, mint abban, hogy mit vesz fel a szótárába. Úgy tűnik, hipnotikus hatással vannak az elővigyázatlan olvasókra az apró betűvel szedett, ábécé szerint rendezett nagy könyvek, valójában azonban még a legjobban szerkesztett szlengszótárak sem tökéletesek. A legtöbb szlenglexikográfusnak csak gyakorlati tapasztalata van a szótárkészítésben, ami azt jelentheti, hogy a szótár elején lévő szócikkek anyaga nem azonos értékű a végén lévőkével. GREEN és LIGHTER adatait össze kell vetni egymással, ahol csak lehetséges, és az óvatos kutató gyanakvással kezeli az adatokat, amelyeket talál. A nagy Oxford-szótárban (OED) sokkal több szlengkifejezés található, mint ahogyan azt szerkesztői annak idején előre sejtették, tehát ne feledkezzünk meg erről a szótárról sem. Azok a kutatók, akik egy bizonyos időszak, földrajzi terület, érdeklődési kör adatai iránt érdeklődnek, támaszkodhatnak olyan szlengszótárakra is, melyek szűkebb adatkörre koncentrálva több részletes információt tartalmaznak, bár tegyük hozzá, hogy ezeket az adatokat mindig óvatosan kell kezelni. Az például, hogy egy szó megtalálható egy XVIII. századi szlengszótár-

ban, még nem jelenti azt, hogy a kifejezést használták is a XVIII. században: lehetséges, hogy egy korábbi szótárból másolták át. Attól, hogy egy kifejezés megtalálható egy brit angol szlengszótárban, még nem biztos, hogy maga a kifejezés brit szleng: lehet bizalmas nyelvi vagy tájnyelvi kifejezés, de az is előfordulhat, hogy az angolul beszélő világ más részein is használatos.

Összefoglalásként

A legkorábbi pamfletszerű glosszáriumok sikerétől fogva nyilvánvaló, hogy mindig is volt és lesz igény a perifériára szorult társadalmi csoportok nyelvének megismerésére. A szleng- és tolvajnyelvi szótárak iránti piaci kereslet jelentősen növekedett az írni-olvasni tudás terjedésével, illetve a szabadon elkölthető jövedelmek emelkedésével. Noha ma már nem lehet kétségünk afelől, hogy a szlenget lehet tudományos igénnyel vizsgálni, még ha ez nem is igazán jövedelmező elfoglaltság, félrevezető lett volna kizárólag a tudományos igényű munkákra koncentrálnunk. Tanulmányomban kísérletet tettem a szlenglexikográfia teljes körének bemutatására, kiemelve a tudományos műveket, ugyanakkor nem feledkezve meg a vicces és tisztavirág-életű munkákról sem, amelyek hű képet adnak egy adott kor társadalmáról, hiszen azt mutatják meg, mi iránt érdeklődnek és mitől félnek éppen az emberek.

Irodalom

- [Név nélkül] (1725): *New Canting Dictionary* [Új tolvajnyelvi szótár]. London : The Booksellers of London and Westminster.
- [Név nélkül] (1750 k.): *An Apology for the Life of Mr. Bamfylde-Moore Carew* [Bamfylde-Moore Carew úr életének mentségére]. London : R. Goadby and W. Owen.
- [Név nélkül] (1803): *Gradus ad Cantabrigiam*. London : Thomas Maiden for W. J. and J. Richardson.
- [Név nélkül] (1811): *Lexicon Balatronicum*. London : Printed for C. Chapel, Pall-Mall.
- [Név nélkül] (1812): *Bang-up Dictionary* [Menő szótár]. London : M. Jones.
- [Név nélkül] (1824): *Gradus ad Cantabrigiam*. London : John Hearne.
- [Név nélkül] (?1881): *Sydney Slang Dictionary* [A sydney-i szleng szótára]. Sydney : H. J. Franklin.
- [Név nélkül] (1964): *The Lavender Lexicon* [Meleg szókincs]. San Francisco, CA. : Strait and Associates.
- A Dictionary of Slang* [Szlengszótár]. URL: <http://www.peevish.co.uk/slang/>.
- ATKINSON, DAMIAN (2003): *The Correspondence of John Stephen Farmer and W. E. Henley on Their Slang Dictionary, 1890–1904* [John Stephen Farmer és W. E. Henley levelezése szlengszótáraikról]. Lewiston : Edwin Mellen.
- Australian Slang* [Ausztrál szleng]. URL: <http://www.koalanet.com.au/australian-slang.html>.

- AYTO, JOHN (2002): *The Oxford Dictionary of Rhyming Slang* [A rímelő szleng Oxford szótára]. Oxford–New York : OUP.
- AYTO, JOHN–SIMPSON, JOHN (1992): *The Oxford Dictionary of Modern Slang* [A modern szleng Oxford szótára]. Oxford : OUP.
- BAILEY, NATHAN (1759): *The New Universal English Dictionary* [Új egyetemes angol szótár]. Negyedik kiadás. London : James Rivington and James Fletcher.
- BAKER, PAUL (2002): *Fantabulosa. (A Dictionary of Polari and Gay Slang)* [A meleg szleng szótára]. London–New York : Continuum.
- BAKER, SIDNEY J. (1941a): *A Popular Dictionary of Australian Slang* [Az ausztrál szleng népszerű szótára]. Melbourne : Robertson & Mullens.
- BAKER, SIDNEY J. (1941b): *New Zealand Slang. (A Dictionary of Colloquialisms)* [Új-zélandi szleng. (Bizalmas kifejezések szótára)]. Christchurch [etc.] : Whitcombe and Tombs Ltd.
- BAKER, SIDNEY J. (1959): *The Drum. (Australian Character and Slang)* [Füles. (Ausztál jellem és szleng)]. Sydney : Currawong Pub. Co.
- BARRÈRE, ALBERT MARIE VICTOR (1887): *Argot and Slang* [Argó és szleng]. London : Magánkiadás.
- BARRÈRE, ALBERT MARIE VICTOR–LELAND, CHARLES G. (1889–1890): *A Dictionary of Slang, Jargon, and Cant* [A szleng, a zsargon és a tolvajnyelv szótára]. Edinburgh : Ballantyne Press.
- BARTLETT, JOHN RUSSELL (1848): *Dictionary of Americanisms* [Amerikanizmusok szótára]. New York : Bartlett and Welford.
- BAUMANN, HEINRICH (1887): *Londonismen* [Londonizmusok]. Berlin–Schöneberg : Langenscheidtsche Verlagsbuchhandlung.
- BEE, JON (1823): *Slang. (A Dictionary of the Turf)* [Szleng. (Lóversenyszótár)]. London : T. Hughes.
- BENOR, SARAH BUNIN (2003): *Jewish English* [Zsidó angol]. URL : <http://www.jewish-languages.org/jewish-english.html>.
- BERREY, LESTER V.–VAN DEN BARK, MELVIN (1942): *The American Thesaurus of Slang* [Amerikai szlengtezaurusz]. London : Harrap. (Második kiadás : 1954.)
- BLACKMAN, JOHN (1990): *John Blackman's Australian Slang Dictionary* [John Blackman ausztrál szlengszótára]. Melbourne : Macmillan.
- BLOWDRYER, JENNIFER (1985): *Modern English. (A Trendy Slang Dictionary)* [Modern angol. (Trendi szlengszótár)]. Berkeley, CA : Last Gasp.
- BRADLEY, MATT (1965): *Queer Street, USA* [Homokosok az USA-ban]. Los Angeles : K-D-S.
- BROPHY, JOHN–PARTRIDGE, ERIC (1930): *Songs and Slang of the British Soldier* [Angol katonák dalai és szlengje]. London : Scholartis.
- CALLOWAY, CAB (1938): *Cab Calloway's Hepster's Dictionary. (The Language of Jive)* [A dzsesszrajongók szótára]. Hely nélkül : Kiadó nélkül.
- CARY, HENRY NATHANIEL (1916): *The Slang of Venerly and its Analogues* [A szexualitás szlengje]. Chicago : Magánkiadás.
- Center for Applied Linguistics: *Ebonics Information Page* [Ebonics 'afroamerikai angol' információs oldal]. URL: <http://www.cal.org/ebonics/>.

- CHAPMAN, ROBERT (1986): *New Dictionary of American Slang* [Új amerikai szlengszótár]. New York : Harper and Row.
- CHAPMAN, ROBERT (1987): *American Slang* [Az amerikai szleng]. New York : Harper Collins.
- CHAPMAN, ROBERT (1989): *Thesaurus of American Slang* [Az amerikai szleng tezaurusza]. London : Collins.
- CHRISTIAN, W. E. (1917): *Rhymes of the Rookies* [Újonc rímek]. New York : Dodd, Mead, and Company.
- CLARK, RICKIE (1997): *The Street Language Dictionary* [Az utca nyelvének szótára]. Indianapolis : P. A. Clark and Sons.
- COLEMAN, JULIE (2004a): *A History of Cant and Slang Dictionaries. Volume I : 1567–1784* [A tolvajnyelvi és szlengszótárak története. I. kötet: 1567–1784]. Oxford : Oxford University Press.
- COLEMAN, JULIE (2004b): *A History of Cant and Slang Dictionaries. Volume II : 1785–1858* [A tolvajnyelvi és szlengszótárak története. II. kötet: 1785–1858]. Oxford : Oxford University Press.
- COLEMAN, JULIE (2008): *A History of Cant and Slang Dictionaries. Volume III : 1859–1936* [A tolvajnyelvi és szlengszótárak története. III. kötet: 1859–1936]. Oxford : Oxford University Press.
- COLEMAN, JULIE (2010a): *A History of Cant and Slang Dictionaries. Volume IV : 1937–1984* [A tolvajnyelvi és szlengszótárak története. IV. kötet: 1937–1984]. Oxford : Oxford University Press.
- COLEMAN, JULIE (2010b): Historical and Sociological Methods in Slang Lexicography: Partridge, Maurer, and Cant [A szlenglexikográfia történeti és szociológiai módszerei: Partridge, Maurer és a tolvajnyelv]. In: ADAMS, MICHAEL szerk.: *“Cunning Passages, Contrived Corridors”*. (*Unexpected Essays in the History of Lexicography*). Milan : Polimetrica. 129–146.
- COLEMAN, JULIE (2011a): Online Slang Dictionaries [Online szlengszótárak]. In: TIMOFEEVA, OLGA–SÁILY, TANJA szerk.: *Words in Dictionaries and History. (Essays in Honour of R. W. McConchie)*. (Terminology and Lexicography Research and Practice 14). Amsterdam : Benjamins. 109–128.
- COLEMAN, JULIE (2011b): Review. Jonathon Green, *Green’s Dictionary of Slang* [Recenzió. Jonathon Green szlengszótára]. In: *English Language and Linguistics*. (Megjelenés alatt.)
- College Slang Research Project* [Egyetemi szlengkutatás projekt]. URL: <http://www.csupomona.edu/~jasanders/slang/vocab-srch.html>.
- CROWE, CORNELIUS (1895): *Australian Slang Dictionary* [Ausztrál szlengszótár]. Melbourne : Robert Barr.
- DALZELL, TOM (1996): *Flappers 2 Rappers. (American Youth Slang)* [Amerikai ifjúsági szleng]. Springfield : Merriam–Webster.
- DALZELL, TOM–VICTOR, TERRY (2006): *The New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English* [A szleng és nemkonvencionális angol új Partridge szótára]. London : Routledge.
- DAWSON, ARTHUR H. (1910): *A Dictionary of English Slang and Colloquialisms* [Az angol szleng és bizalmas nyelv szótára]. London : Routledge.

- DÉCHARNÉ, MAX (2000): *Straight from the Fridge, Dad. (A Dictionary of Hipster Slang)* [A menő szleng szótára]. New York : Broadway Books.
- DEKKER, THOMAS (1608): *The Belman of London* [A londoni kikiáltó]. London : Nathaniel Butter.
- DOWNING, WALTER HUBERT (1919): *Digger Dialects* [Ausztrál dialektusok]. Melbourne : Lothian Book Pub Co.
- DUCANGE ANGLICUS (1857): *The Vulgar Tongue* [A vulgáris nyelv]. London : Bernard Quaritch.
- E., B. (1698 k.): *A New Dictionary of the Terms Ancient and Modern of the Canting Crew* [A régi és a modern tolvajnyelv új szótára]. London : W. Hawes.
- EBLE, CONNIE C. (1989): *College Slang 101* [Egyetemi szleng 101]. Georgetown, CT : Spec-tacle Lane Press.
- EGAN, PIERCE (1821): *Life in London* [Londoni élet]. London : Sherwood–Neely–Jones.
- EGAN, PIERCE (1823): *Grose's Classical Dictionary of the Vulgar Tongue* [A vulgáris nyelv Grose-féle klasszikus szótára]. London : Magánkiadás.
- EMPEY, ARTHUR GUY (1917): *Over the Top* [Túl a csúcson]. London : G. P. Putnam's Sons.
- FAB5FREDDY (1992): *Fresh Fly Flavor. (Words and Phrases of the Hip-hop Generation)* [A hip-hop generáció szavai és kifejezései]. Stamford, CT : Longmeadow Press.
- FACTOR, JUNE–HANNAN, SIOBHAN (2000): *Kidspeak. (A Dictionary of Australian Children's Words, Expressions and Games)* [Kölyökbeszéd (Az ausztrál gyerekek szavai, kifejezései és játékai)]. Carlton South, Vic. : Melbourne University Press.
- FARMER, JOHN STEPHEN–HENLEY, WILLIAM E. (1890–1904): *Slang and its Analogues. (Past and Present)* [A szleng és analógiái tegnap és ma]. London–Edinburgh : Csak előfizetőknek.
- FLEXNER, STUART BERG (1980): Foreword [Előszó]. In: MAURER, DAVID W.: *The Language of the Underworld*. Szerk. FUTRELL, ALLAN W.–WORDELL, CHARLES B. Lexington, KY : University Press of Kentucky. vii–xi.
- FRANKLYN, JULIAN (1960): *A Dictionary of Rhyming Slang* [A rímelő szleng szótára]. London : Routledge and Paul.
- FRASER, EDWARD–GIBBONS, JOHN (1925): *Soldier and Sailor Words and Phrases* [Katonai és tengerészeti szavak és kifejezések]. London : George Routledge and Sons.
- GOLD, ROBERT S. (1964): *A Jazz Lexicon* [Dzsessz szótár]. New York : A. A. Knopf.
- GOLDIN, HYMAN E. et al. (1950): *Dictionary of American Underworld Lingo* [Az amerikai alvilági nyelv szótára]. New York : Twayne Publishers.
- GOTTI, MAURIZIO (1999): *The Language of Thieves and Vagabonds* [A tolvajok és a csavargók nyelve]. Tübingen : Niemeyer.
- GREEN, JONATHON (1986): *The Slang Thesaurus* [Szlengtezaurusz]. London : Elm Tree Books.
- GREEN, JONATHON (2005): *Cassell's Dictionary of Slang* [Cassell szlengszótár]. Második kiadás. London : Weidenfield and Nicolson.
- GREEN, JONATHON (2008): *Chamber's Slang Dictionary* [Chamber's szlengszótár]. London : Chambers.
- GREEN, JONATHON (2010): *Green's Dictionary of Slang* [Green szlengszótára]. Edinburgh : Chambers.

- GREENE, ROBERT (1591): *A Notable Discoverie of Coosnage* [A „coosnage” figyelemre méltó felfedezése]. London : John Wolfe for T.N.
- GROSE, FRANCIS (1785): *A Classical Dictionary of the Vulgar Tongue* [A vulgáris nyelv klasszikus szótára]. London : S. Hooper.
- GROSE, FRANCIS (1788): *A Classical Dictionary of the Vulgar Tongue* [A vulgáris nyelv klasszikus szótára]. London : S. Hooper.
- HARMAN, THOMAS (1567): *Caveat or Warening for Commen Cursitors* [Óvás és figyelmeztetés egyszerű törvénszéki írnokok számára]. London : William Griffith.
- HEAD, RICHARD (1665): *The English Rogue* [Az angol csavargó]. London : Henry Marsh.
- HEAD, RICHARD (1673): *The Canting Academy* [Tolvajnyelvi akadémia]. London : F. Leach for Mat. Drew.
- HOTTEN, JOHN CAMDEN (1859): *A Dictionary of Modern Slang, Cant, and Vulgar Words* [A modern szleng, a tolvajnyelv és a vulgáris szavak szótára]. London : John Camden Hotten.
- HOTTEN, JOHN CAMDEN (1874): *The Slang Dictionary Etymological, Historical, and Anecdotal* [Etimológiai, történeti és anekdotikus szlengszótár]. London : Chatto and Windus.
- HUDSON, KENNETH (1983): *A Dictionary of the Teenage Revolution and its Aftermath* [A tizenéves forradalom és következményeinek szótára]. London : Macmillan.
- HUNT, JOHN LESLIE–PRINGLE, ALAN GEORGE (1943): *Service Slang* [Katonai szleng]. London : Faber and Faber.
- IRWIN, GODFREY (1931): *American Tramp and Underworld Slang* [Az amerikai csavargók és alvilág szlengje]. London : Scholartis.
- JONES, JACK (1971): *Rhyming Cockney Slang* [Rímelő cockney szleng]. (29. kiadás: London : Abson Books, 2002.)
- KENDALL, PARK–VINEY, JOHNNY (1941): *A Dictionary of Army and Navy Slang* [A hadsereg és tengerészet szlengjének szótára]. New York : M. S. Mill.
- KOGOS, FRED (1967): *A Dictionary of Yiddish Slang and Idioms* [Jiddis szleng- és idiómaszótár]. New York : Citadel Press.
- LAMBERT, JAMES (1996): *Macquarie Book of Slang. (Australian Slang in the 90s)* [Macquarie szlengkönyv. (A kilencvenes évek ausztrál szlengje)]. Macquarie University : Macquarie Library.
- LAMBERT, JAMES (2000): *Macquarie Book of Slang. (Australian Slang in the Noughties)* [Macquarie szlengkönyv. (A kétezres évek ausztrál szlengje)]. Macquarie University : Macquarie Library.
- LEGMAN, GERSHON (1941) *The Language of Homosexuality. (An American Glossary)*. In: HENRY, GEORGE W. szerk: *Sex Variants*. New York : Paul B. Hoeber. 1149–1179.
- LENTZNER, KARL (1891): *Colonial English. (A Glossary of Australian, Anglo-Indian, Pidgin English, West Indian, and South African Words)* [Gyarmati angol. (Ausztrál, indiai angol, pidgin angol, nyugat-indiai és dél-afrikai szavak glosszáriuma)]. London : Kegan Paul–Trench–Trübner & Co.
- LEWIN, ESTHER–LEWIN, ALBERT E. (1988): *The Thesaurus of Slang* [Szlengtezaurusz]. New York : Facts on File.
- LEWIS, CHRIS (2003): *The Dictionary of Playground Slang* [A játszótéri szleng szótára]. London : Allison & Busby.

- LIGHTER, JONATHAN E. (1994): *Random House Historical Dictionary of American Slang. Volume I. A–G*. [Az amerikai szleng történeti szótára. I. kötet A–G]. New York : Random House.
- LIGHTER, JONATHAN E. (1997): *Random House Historical Dictionary of American Slang. Volume II. H–O*. [Az amerikai szleng történeti szótára. II. kötet H–O]. New York : Random House.
- LIT, HY (1968): *Hy Lit's Unbelievable Dictionary of Hip Words for Groovy People* [Klassz emberek menő szavainak szótára]. Philadelphia : Hyski Press.
- LOOSER, DIANA (2004): Lexicography on the Inside. (Doing Time in Every New Zealand Prison) [Lexikográfia belülről. (Minden új-zélandi börtönt megjártam)]. *International Journal of Lexicography* 17/1 : 69–87.
- MAITLAND, JAMES (1891): *The American Slang Dictionary* [Amerikai szlengszótár]. Chicago : Magán kiadás.
- MAJOR, CLARENCE (1970): *Dictionary of Afro-American Slang* [Az afroamerikai szleng szótára]. New York : International Publishers.
- MATHERS, ANN C. (1967): *The Hip Pocket Book* [Menő zsebkönyv]. New York : Aphrodite Press.
- MATSELL, GEORGE (1859): *Vocabulum or, the Rogue's Lexicon* [Vocabulum, avagy a csavargók szavai]. New York : G. W. Matsell.
- MAURER, DAVID W. (1950): The Argot of the Dice Gambler [A kockajátékosok nyelve]. In: MAURER, DAVID W. (1981): *The Language of the Underworld* [Az alvilág nyelve]. Szerk. FUTRELL, ALLAN W.–WORDELL, CHARLES B. Lexington, KY : University Press of Kentucky. 173–194.
- MAURER, DAVID W. (1951): A Dictionary of the Underworld [Az alvilág szótára]. *American Speech* 26: 38–44.
- MAURER, DAVID W. (1981): *The Language of the Underworld* [Az alvilág nyelve]. Szerk. FUTRELL, ALLAN W.–WORDELL, CHARLES B. Lexington, KY : University Press of Kentucky.
- MAYHEW, HENRY (1851): *London Labour and the London Poor* [A londoni munkásság és a londoni szegények]. London : George Woodfall and Son.
- MILES, W. A. (1839): *Poverty, Mendicity, and Crime* [Szegénység, koldulás és bűnözés]. H. n. : K. n.
- MILNER, CHRISTINA–MILNER, RICHARD (1973): *Black Players. (The Secret World of Black Pimps)* [Fekete strigók. (A fekete stricik titkos világa)]. New York : Bantam.
- MUNRO, PAMELA et al. (1991): *Slang U. (The Official Dictionary of College Slang)* [Egyetemi szleng. (Az egyetemi szleng hivatalos szótára)]. New York : Harmony Books.
- OED Online* [Online Oxford angol szótár. Oxford : Oxford University Press. URL: <http://dictionary.oed.com> .
- O'LADING, BILL (1942/1943): *You Chirped a Chinful!! Including Private Bill's Dictionary of Service Men's Chin Chatter* [Mellékelve: Bill közlegény katonai szótára]. Chicago : Remington-Morse.
- ORWELL, GEORGE (1933): *Down and Out in Paris and London* [Kitszítva Párizsban és Londonban]. London : V. Gollancz Ltd.
- P., P. (1931): *A Dictionary of Rhyming Slang* [A rímelő szleng szótára]. London : I. Phillips.

- P., P. (1932): *Rhyming Slang. (A Concise Dictionary)* [A rimelő szleng. (Kisszótár)]. London : Desti.
- PARTRIDGE, ERIC (1933): *Slang Today and Yesterday* [A szleng ma és tegnap]. London : Lund Humphries. (Harmadik kiadás: 1950.)
- PARTRIDGE, ERIC (1937): *A Dictionary of Slang and Unconventional English* [A szleng és a nemkonvencionális angol nyelv szótára]. London : Routledge.
- PARTRIDGE, ERIC (1945): *A Dictionary of R.A.F. Slang* [Az Angol Királyi Légierő szlengjének szótára]. London : M. Joseph.
- PARTRIDGE, ERIC (1949a): *A Dictionary of Slang and Unconventional English* [A szleng és a nemkonvencionális angol nyelv szótára]. Harmadik kiadás. London : Routledge.
- PARTRIDGE, ERIC (1949b): *A Dictionary of the Underworld, British & American* [A brit és az amerikai alvilág szótára]. New York : Macmillan, 1950.
- PARTRIDGE, ERIC (1961): *Smaller Slang Dictionary* [Kisebb szlengszótár]. London : Routledge.
- POTTER, HUMPHRY TRISTRAM (1797): *New Dictionary of all the Cant and Flash Languages* [Az összes argó és tolvajnyelv új szótára]. London : W. Mackintosh.
- POULTER, JOHN (1753): *The Discoveries of John Poulter, alias Baxter* [John Poulter, alias Baxter felfedezései]. Sherbourne : R. Goadby.
- RAMSON, WILLIAM STANLEY (1966): *Australian English. (An Historical Study of the Vocabulary 1788–1898)* [Ausztrál angol. (Történeti tanulmány az 1788–1898 közti időszak szókinéséről)]. Canberra : Australian National University Press.
- ROBERTSON, JUDITH (2004): *Plagiarism in Australian Lexicography* [Plágiumok az ausztrál szótárírásban]. (London Papers in Australian Studies 9). London : Menzies Centre for Australian Studies.
- ROBERTSON, JUDITH (2005): *Australian Lexicography 1880–1910. (An Evaluation)* [Ausztrál lexikográfia 1880–1910. (Értékelés)]. (PhD-értekezés): ANU, Canberra.
- RODGERS, BRUCE (1972): *The Queen's Vernacular. (A Gay Lexicon)* [A homokosok nyelve]. London : Blond and Briggs.
- ROGET, PETER MARK–LLOYD, SUSAN szerk. (1982): *Roget's Thesaurus of English Words and Phrases* [Angol szavak és kifejezések Roget-féle tezaurusza]. Harlow : Longman.
- ROSE, HOWARD N. (1934): *A Thesaurus of Slang* [Szlengtezaurusz]. New York : Macmillan.
- S[IEVERKING], A. F. (1921): English Army Slang as Used in the Great War [Angol katonai szleng, ahogy a világháborúban használták]. *Notes and Queries* 9: 499.
- SIMES, GARY (2005): *Gay Slang Lexicography. (A Brief History and a Commentary on the First Two Gay Glossaries)* [A meleg szleng lexikográfiája. (Történeti áttekintés és megjegyzések az első két meleg glosszáriumról)]. *Dictionaries* 26: 1–159.
- SIMPSON, SCOTT (2004): *Shut Yer Pus. (A Wee Book of Scots Slang)* [A skót szleng aprócska könyve]. Edinburgh : Black and White.
- STARNES, DEWITT T.–NOYES, GERTRUDE E. (1946): *The English Dictionary from Cawdrey to Johnson, 1604–1755* [Angol szótárak Cawdreytől Johnsonig, 1604–1755]. Chapel Hill : University of North Carolina Press.
- STEPHENS, A. G.–O'BRIEN, S. G. (1897): *Dictionary of New Zealand and Australian Slang* [Az új-zélandi és ausztrál szleng szótára]. Typescript, National Library of Australia.

- TEMPEST, PAUL (1949): *The Lag's Lexicon* [Fegyencsótár]. London : Routledge and Kegan Paul.
- The Australian National Dictionary* [Ausztrál nemzeti szótár]. URL: <http://203.166.81.53/and/>.
- The Online Dictionary of Playground Slang* [A játszótéri szleng online szótára]. URL: <http://www.odps.org/glossword/index.php>.
- The Online Slang Dictionary* [Online szlengszótár]. URL: <http://www.ocf.berkeley.edu/~wrader/slang/>.
- The Rap Dictionary* [Rap szótár]. URL: http://www.rapdict.org/Main_Page.
- Urban Dictionary* [Nagyvárosi szótár]. URL: <http://www.urbandictionary.com/>.
- VAUX, JAMES HARDY (1819): *Memoirs of James Hardy Vaux* [James Hardy Vaux emlékiratai]. London : W. Clowes.
- VINEY, JOHNNY (1941): *Hi Hattie, I'm in the Navy Now* [Helló Hattie, bevonultam a tengerészethez]. New York : M. S. Mill.
- WALLISH, NED (1989): *The Truth Dictionary of Racing Slang* [A versenyszleng igaz szótára]. West Melbourne : Associated Communication Enterprises.
- WARD-JACKSON, C. H. (1945): *It's a Piece of Cake; or, R.A.F. Slang Made Easy* [Ez aztán a kellemes dolog, avagy az Angol Királyi Légierő szlengje könnyen]. London : Sylvan Press.
- WEBSTER, NOAH (1828): *An American Dictionary of the English Language* [Az angol nyelv amerikai szótára]. New York : S. Converse.
- WENTWORTH, HAROLD-FLEXNER, STUART BERG (1960): *Dictionary of American Slang* [Az amerikai szleng szótára]. London : George G. Harrap and Co.
- WENTWORTH, HAROLD-FLEXNER, STUART BERG (1967): *Dictionary of American Slang* [Az amerikai szleng szótára]. New York : Crowell.
- WENTWORTH, HAROLD-FLEXNER, STUART BERG (1968): *The Pocket Dictionary of American Slang* [Az amerikai szleng zsebszótára]. New York : Pocket Books.
- WENTWORTH, HAROLD-FLEXNER, STUART BERG (1975): *Dictionary of American Slang* [Az amerikai szleng szótára]. New York : Crowell.
- WILLARD, JOSIAH FLYNT (1899): *Tramping with Tramps* [Együtt csavarogtam a csavargókkal]. London : T. Fisher Unwin.
- WILLARD, JOSIAH FLYNT (1901): *The World of Graft* [A korrupció világa]. New York : McClure-Phillips and Co.
- WOOD, CLEMENT-GODDARD, GLORIA (1920): *A Dictionary of American Slang* [Az amerikai szleng szótára]. Girard, Kansas : Haldeman-Julius.
- YULE, HENRY-BURNELL, ARTHUR COKE (1886): *Hobson-Jobson. (Being a Glossary of Anglo-Indian Colloquial Words and Phrases)* [Indiai angol köznap szavak és kifejezések glosszárúma]. London : John Murray.

(Fordította Szabó Dávid és Máramarosi Judit)

Dictionaries of English Slang and Cant

This paper defines the meanings of *slang* and *cant* and provides an account of the cant and slang dictionary traditions, beginning with HARMAN's *Caveat* (1567). Set out according to contemporary conventions for bilingual lexicography, HARMAN's list has been copied and adapted by later lexicographers and authors until the present day. B. E.'s *New Dictionary Ancient and Modern of the Canting Crew* (c1698) was the first free-standing dictionary of non-standard English in general, but GROSE's *Classical Dictionary of the Vulgar Tongue* (1785) was the first to focus on slang. HOTTEN's *Slang Dictionary* (1859) cornered the popular general market, but a number of comparative and historical slang dictionaries attempted to put slang lexicography on a more scholarly footing from the late nineteenth century, with varying degrees of success. These are assessed individually and their merits and limitations compared with one another.

Slang was not only studied by those with a philological interest : sociological studies have also fed into and shaped later dictionaries. General slang dictionaries from America and Australia are also surveyed, along with slang thesauruses and reverse dictionaries. Because of the importance of the two World Wars on the development and dissemination of slang, another section focuses on dictionaries of service slang. After World War II, slang came to be seen as the preserve of young people, and dictionaries of youth culture and personal identity are also discussed. An account of slang dictionaries that did not cover ephemeral popular publications would misrepresent its subject, and a brief account is given of some of the main rhyming slang dictionaries, as an example of this type of publication. Online slang dictionaries are also touched upon, and the discussion concludes by making recommendations for different types of dictionary-user.